

Næringsutvikling i Drammen og Lier som del av Drammensregionen

Hanne Toftdahl og Annegrete Bruvoll

VISTA ANALYSE AS

Dokumentdetaljer

Vista Analyse AS	Rapport nummer 2014/22
Rapporttittel	Næringsutvikling i Drammen og Lier
ISBN	9788281261631
Forfatter	Hanne Toftdahl og Annegrete Bruvoll
Dato for ferdigstilling	Juni 2014
Prosjektleder	Hanne Toftdahl
Kvalitetssikrer	Karin Ibenholt
Oppdragsgiver	Lier og Drammen kommuner
Publisert	www.vista-analyse.no
Nøkkelord	Næringsutvikling - arealstruktur

Forord

Denne analysen er gjennomført på oppdrag for Lier og Drammen kommuner. Jan Moen i Lier kommune har vært oppdragsgivers kontaktperson. Det har vært gjennomført et underveismøte med de to kommunene. Jan Moen, Lier kommune har vært kontaktperson.

Analysen bygger på et datamateriale som gir detaljert informasjon om ulike bedrifters lokalisering og analysen bygger på det arbeid som konsulenten har bistått Plansamarbeidet i Oslo og Akershus med i 2013. Dette er i tråd med deres godkjenning.

Analysen er gjennomført av Hanne Toftdahl. Annegrete Bruvoll har gjennomført framskrivningene. Karin Ibenholt har vært kvalitetssikrer.

Hanne M. Toftdahl

Prosjektleder

Vista Analyse AS

Innhold

Forord	1
Sammendrag.....	7
1. Innledning.....	10
1.1 Oppgaven	10
1.2 Hva skjer i Lier og Drammen?	10
1.3 Rapportens oppbygging	11
1.4 Begreper.....	11
2. Hvordan utvikles næringslivet?	13
2.1 Innledning	13
2.2 Drivkrefter	13
2.3 Nasjonal strategi for næringsvekst.....	14
2.3.1 Kompetanse som drivkraft for regional utvikling	15
2.4 Klynger og nettverk	15
2.4.1 Klynger og agglomerasjoner	16
2.5 Funksjonelle regioner.....	17
2.6 Sentralsteder og flerkjernestruktur	18
2.6.1 Regional strategi – Osloregionen.....	18
3. Metoder og verktøy.....	20
3.1 Innledning	20
3.2 Næringslivets arealbehov.....	20
3.3 Database over omsetningsstatistikk i varehandel VistaVare	22
3.4 Kommunens attraktivitet	22
3.5 Framskrivninger	22
4. Status 2011 i Drammensregionen	23
4.1 Innledning	23
4.2 Arbeidsplasser etter OsAker	23
4.2.1 Kompetansearbeidsplasser.....	24
4.2.2 Kundeintensiv handel og service	26
4.2.3 Flyttbar produksjon	27
4.2.4 Offentlig forvaltning.....	28
4.2.5 Arealkrevende handel og service.....	28
4.2.6 Ressursbasert produksjon.....	28
4.3 Agglomerasjoner og klynger	28

4.4	Regional situasjon – 2011.....	29
4.5	Sentralsteder og flerkjernestruktur.....	31
4.6	Demografisk utvikling og utdanningsnivå	32
4.7	Pendling.....	34
5.	Utvikling 2008-2012 i regionen.....	35
5.1	Innledning.....	35
5.2	Utviklingen i Drammensregionen.....	35
5.3	Næringsutvikling.....	35
6.	Utviklingen i Oslo-Akershus	38
6.1.1	Funn, vurderinger og drivkrefter i de ulike næringskategoriene i Oslo-Akershus .39	
6.1.2	Differensiert næringsstruktur i Oslo/Akershus	41
6.1.3	Samlokalisering og agglomerasjoner	42
7.	Framskrivninger til 2030	43
7.1	Differensiert utvikling – næringsprofil- egnethet.....	43
7.2	Framskrivninger av sysselsetting.....	43
7.3	Effekter av innvandring	46
8.	Hovedfunn	49
8.1	Regionale særtrekk.....	49
8.2	Oppsummert om drivkrefter	53

Tabeller:

Tabell 4-1	Demografi og demografisk utvikling	33
Tabell4-2	Utdanningsnivå	34
Tabell 4-3	Pendling mellom kommuner.....	34
Tabell5-1	Antall sysselsatte etter OsAker. 2008.	35
Tabell5-2	Antall sysselsatte etter OsAker 2012.	36
Tabell5-3	Utvikling i antall sysselsatte etter OsAker 2008-2012.....	37
Tabell5-4	Utvikling 2008-2012 etter OsAker. I prosent.....	37
Tabell7-1	Vekst i sysselsetting etter hovedkategorier, 2012-2030, antall personer.....	45
Tabell7-2	Innvandrerbefolkningen i kommunene, 1.1. 2014.....	46
Tabell 7-3	Vekst i sysselsetting etter hovedkategorier, 2012-2030, antall personer og prosent, alternativet med høy innvandring.....	47

Figurer:

Figur 2-1 Eksempler på utviklingsfaser for nettverk/klynger	17
Figur 2-2 Kjerner og knutepunkt fremhevet i Osloregionens ATP-strategi av 2008	19
Figur 4-1 Arbeidsplasser etter ulike næringskategorier. Absolutte tall. Kommuner i Drammensregionen. OsAker. 2011. Kilde: SSB/Vista Analyse.....	23
Figur 4-2 Arbeidsplasser etter ulike næringskategorier. Prosent. Kommuner i Drammensregionen. OsAker 2011. Kilde: SSB/Vista Analyse.....	24
Figur 4-3 Antall kompetansearbeidsplasser i kommunene i Drammensregionen. 2011. Kilde: SSB/Vista Analyse	25
Figur 4-4 Antall kompetansearbeidsplasser i Drammensregionen sett i relasjon til Bærum. Kilde: SSB/Vista Analyse	25
Figur 4-5 Antall arbeidsplasser i kommunen i Drammensregionen og Bærum/Asker etter næringskategorier, 2011. Kilde: SSB/Vista Analyse.....	30
Figur 4-6 Antall arbeidsplasser – i prosent av totalt for hver kommune. Drammensregionen + Asker og Bærum. 2011. Etter næringskategorier. Kilde: SSB/Vista Analyse	31
Figur 4-7 Dekningsgrader i varehandel per innbygger i kommuner i regionen. 2012. VistaVare.	32
Figur 6-1 Utvikling i antall arbeidsplasser i kommunene i Akershus fra 2000-2010.	38
Figur 6-2 Sysselsatte etter næringskategori for de største kommunene. Utvikling 2000-2011. Etter kommune. Kilde: Vista Analyse	39
Figur 6-3 Kommuner i Akershus med vekst på flere enn 1000 arbeidsplasser i kategorien flyttbar produksjon. Perioden 2000-2011. Antall sysselsatte. Kilde: Vista Analyse	40
Figur 7-1 Endring i bruttoproduktet i næringene som andel av bruttoproduktet for Fastlands-Norge. 2010=100.....	44
Figur 7-2 Endring i sysselsetting i forhold til sysselsettingen i 2010, i tusen personer	44
Figur 7-3 Andeler innvandrede i den norske befolkningen etter verdensdeler, 1.1.2014.....	47

Sammendrag

Formål

Formålet med utredningen er å avdekke hvor attraktivt det vil være for næringslivet å etablere seg i Drammen og Lier. En overordnet målsetting for planarbeidet er å tilrettelegge for et utbyggingsmønster som gjør at regionen blir en konkurransedyktig og bærekraftig region.

Drivkrefter

Sentralisering, økonomisk vekst, globalisering og politikk er viktige drivkrefter for næringsutvikling. Politiske enkeltføringer på nasjonalt nivå har betydning for næringsutvikling i store regioner, som eksempel infrastruktur, utdanningsinstitusjoner og sykehus. Petroleumssektoren er en viktig pilar i landets økonomi. Bedrifter som er knyttet til denne sektoren trekker vestover ut av Oslo. Det har utviklet seg en teknologiakse fra Skøyen, via Lysaker/Fornebu og via Drammen til Kongsberg. Lokaliseringen er blant annet knyttet til tilgjengelig arbeidskraft.

Drammensregionen som en del av Osloregionen

Øst og sør for Oslo har det gjennom siste tiår blitt tilrettelagt for en betydelig andel arealkrevende virksomhet. Ny kommuneplan for Oslo viser en offensiv boligutbygging og transformasjon av arealer som i dag benyttes til arealkrevende virksomhet. Nedlegging av denne type virksomhet i Oslo åpner for økt etterspørsel etter areal for plasskrevende virksomhet i Oslos randsone. Videre øker etterspørselen etter boliger rundt Oslo som følge av et betydelig press på Osloregionen som økonomisk senter i Norge. Med nær beliggenhet til Oslo og god tilrettelegging for næringsliv, vil Drammensregionen ha potensial for næringsvekst fremover sammen med Kongsberg og Vestfold.

Kompetansearbeidsplasser står sentralt i utviklingen for fremtidig vekst. Men fordi det i kjølvannet av økonomisk vekst i Oslo følger virksomhet innen produksjon, lager, logistikk og husholdningsrettet tjenesteyting, vil det også være behov for annen virksomhet enn rene kompetansemiljøer i Osloregionens randsoner. I tillegg følger etterspørsel etter boliger i storbyens randsone.

Desto lenger unna man kommer Oslo, desto svakere kan en forvente at næringsveksten innen kompetansearbeidsplasser vil være, med unntak av i større knutepunkter. For å legge til rette for kompetansearbeidsplasser blir det viktig å avsette sentrumsareal til kontorbygg selv om det ikke er etterspørsel i dagens marked, slik at ikke sentrum utvikles for boliger alene. For å tiltrekke arbeidskraft og med hensyn til klyngedannelse, er det viktig at kontorarbeidsplasser ligger i bykjernen.

Drammen sentrum og Lierbyen/Lierstranda

Med utgangspunkt i et nytt sykehus i Drammen, urbanisering i Lier (Lierstranda og Lierbyen) og kompetanseklusteret på Papirbredden, har Drammen og Lier et potensial for å utvikle kompetansemiljøer ytterligere. Fokus på lokalisering i akseptabel gangavstand (anslagsvis 3-400 meter) fra stasjonen på Strømsø blir viktig. Men det er også viktig at Drammen og Lier vurderer hvor bedriftene som i dag ligger i Drammen sentrum og Lier skal flytte når nye områder transformeres til urbane strukturer. For Lier ligger det en utfordring i valg av utvikling

---

for kompetansemiljøer ved togstasjon (Fjordbyen/Lierstranda) eller i Lierbyen. Med pendling østover vil lokalisering lett tilgjengelig med tog være viktig, men Lierbyen er i utvikling og potensialet er godt for å videreutvikle urbane strukturer her.

Teknologiproduksjon i Kongsberg og landbruksproduksjon/-distribusjon i Lier

Kongsberg har i tillegg til en høy andel innbyggere med teknologisk utdanning på høyskole/universitetsnivå også en høy andel spesialisert arbeidskraft (dvs. med fagbrev). Kongsberg har en rekke mindre teknologibedrifter som er knyttet opp mot teknologiklyngen i byen. Teknologiklynger er både bruker av kompetanse og stimulerer til utvikling av kompetanse lokalt. Tilsvarende ser vi i Lier med videreføring og distribusjon av landbruksvirksomhet. Lier har en næringsmessig profil knyttet til landbruk og husholdningsrettet produksjon (bær og drivhus), som er et viktig fortrinn for kommunen.

For begge disse områdene blir det viktig å gjøre strategiske plangrep som ivaretar den stedegne næringsprofilen og de fortrinn som knytter seg til etablerte fagmiljøer selv om dette innebærer behov for arealkrevende virksomhet tett opp mot bysentrum.

Arealkrevende virksomhet blandet med arealintensiv virksomhet – ingen varig løsning

I dag er kompetansemiljøene i Drammen og Lier samlokalisert med produksjonsbedrifter. Den ene virksomheten er arealeffektiv og den andre er arealkrevende. Den arealkrevende virksomheten søker normalt lavere arealpriser enn den arealeffektive, og på sikt vil de splittes opp arealmessig. Enten flytter kompetansebedriftene eller så flytter den arealkrevende virksomheten. Normalt flytter den arealkrevende virksomheten ut av de områder som overtas av den arealeffektive og på den måten transformeres områder.

For begge disse tilfellene er det viktig å gjøre strategiske beslutninger på hva som er ønskelig lokalisering for fremtiden. Situasjonen i Oslo der den arealkrevende virksomheten har flyttet ut av Oslo, men tettest mulig på byen i forhold til de arealprisene som var på flyttetidspunktet, viser hvor viktig det er å planlegge på tvers av kommunegrensene.

Agglomerasjoner er viktig arealmessig plangrep

For mange typer av næringer er det viktig å være samlokalisert. Dette gir forutsigbare rammevilkår, fleksibilitet i forhold til fremtidig utvikling og det forenkler tilrettelegging av felles infrastruktur. I tillegg gir det enklere tilgang til markedet og bedre utgangspunkt for leverandører. Ikke minst bidrar det til utvikling av stabile arbeidsmarkeder rundt ensartete næringskategorier som gir fleksibilitet og langsiktighet. Dette gjelder både for kompetansemiljøer men like mye for produksjonsbedrifter, varehandel og logistikk/lager.

Kompetansen flytter til de kollektive knutepunktene

I Oslo har vi sett at store kontorbedrifter flytter nærmere det største kollektive knutepunktet i Bjørvika. Hit flytter bedrifter fra Aker Brygge og Skøyen for å lokalisere seg der tilgangen til kompetent arbeidskraft er størst. I utgangspunktet var både Skøyen og Aker Brygge sentralt plassert. Men ettersom kompetansearbeidskraften bosetter seg både langs vest-, nord- og sørkorridoren, vil tilgangen til denne arbeidskraften være størst ved Sentralstasjonen. Stasjonen ved Strømsø er tilsvarende et viktig knutepunkt for fremtidig utvikling av kontorarbeidsplasser og kontormiljøer i Drammensregionen. Etterspørselen fra de mest arealeffektive virksomheter vil trolig øke ved togstasjonen. Samtidig åpner en stasjonsnær

lokalisering for større interaksjon med andre kommuner og relevant arbeidskraft bosatt utenfor Drammen.

De mest attraktive kontorlokalene i Buskerudbyen i fremtiden vil være de som ligger innen rimelig gangavstand fra Strømsø. 300-400 meter kan være en akseptabel gangavstand som kan være en måleparameter. Med den store bymessige spredningen i kontorarbeidsplassene i dag i Drammen sentrum (Bragernes, Papirbredden og Strømsø) vil det være viktig å ikke spre denne virksomheten ytterligere.

Det er viktig med boliger i sentrum, men behovet for kort avstand? fra det kollektive transportmiddelet til arbeidsplassen taler for at kontorarbeidsplasser gir bedre utnyttelse av lokaler rundt Strømsø stasjon. Vi synes å akseptere lenger avstand fra bolig til kollektivt transportmiddel enn fra det kollektive transportmiddelet til arbeidsplassen. Nå en først er kommet frem til holdeplassen/stasjonen, så bør avstanden til arbeidsplassen være kort¹.

En urbanisering av Lier vil gi et bedre kommersielt grunnlag for opprettholdelse av togtilbud i Lier. Det er vår vurdering at kontormiljøer i Lier bør lokaliseres nær togstasjon i Lier, men da kreves en avklaring på hvilke funksjoner som skal lokaliseres i Lierbyen som allerede har en god urban struktur.

---

¹ TØI rapport 1244/2012. Tilbud og etterspørselssammenhenger i jernbanesektoren.

---

1. Innledning

1.1 Oppgaven

Stor-Osloregionen vokser kraftig. Økt tilflytting i hele regionen på grunn av økt etterspørsel etter arbeidskraft betyr behov for flere boliger og bedre transportløsninger. Næringsutvikling vil være knyttet til utviklingen i mange sektorer, selv om en sentral drivkraft i utviklingen er økt etterspørsel etter kompetanse. Ifølge framskrivninger fra Statistisk sentralbyrå ventes en betydelig økning i folketallet de neste 20 årene. Det samme gjelder antall arbeidsplasser. Presset på regionen er stort, og planlegging for arealutvikling og transportsystemer er viktig. For å løse utfordringene og gripe mulighetene veksten gir, eksisterer det i dag flere samarbeidsallianser. Ett av hovedmålene med de ulike plansamarbeidene er å utforme planstrategier som kan bidra til at regionen blir en konkurransedyktig og bærekraftig region. Det skal legges til rette for et utbyggingsmønster som er attraktivt for næringslivet og for de som bosetter seg i regionen. En av utfordringene ligger i å utvikle bærekraftige regioner som kan stimulere til kompetansemiljøer og derigjennom styrke potensialet for vekst i årene som kommer.

Denne analysen omfatter, i tråd med oppdragsgivers bestilling, følgende hovedpunkter:

- Utvikling i næringsstrukturen i regionen 2000-2011 med beskrivelse av viktige drivkrefter og lokaliseringpreferanser for næringsutvikling.
- Betydning av næringsklynger, forsknings- og utdanningsmiljøer, sentralsykehus, flyplasser og hovedstadsfunksjoner samt potensial for videre vekst.
- Drøfting av stedsspesifikke kvaliteter ved tettsteder, knutepunkter, byer eller spredtbygde strøk som er viktige for bedriftene.
- Hvilke næringer kan være mest aktuelle for ulike områder og tettsteder? Hvilke grep må gjøres for å oppnå attraktivitet?
- Vurdering av hvordan næringsstrukturen kan utvikle seg mot 2030 og drøfting av hvilke typer næringsareal som forventes å bli mest etterspurt mot 2030.

1.2 Hva skjer i Lier og Drammen?

Drammen og Lier er inne i en pågående transformasjonsprosess fra industri, produksjon og lager til en urban struktur. Både Drammen og Lier har de siste årene hatt større tilflytting enn boligutbyggingen skulle tilsi. Dette henger sammen med at en stor andel innvandrere, som aksepterer trangere boforhold, har flyttet til kommunen. Begge kommunene har som mål å tilrettelegge for boligbygging som kan ta opp befolkningsveksten.

Avstanden til arbeidsmarkedet i Oslo er hhv 30 (Lier) og 35 (Drammen) minutter med tog og dermed utgjør de to kommunene et av de nærmeste pendlingsomlandene til Oslo.

Mens Drammen har transformert store industriområder langs Drammenselva til bolig og kontor, står Lier foran en stor utviklings- og transformasjonsprosess. Brakerøya og Lierstranda står sentralt i denne utviklingen. Med nytt sykehus på Brakerøya blir området et miljø for kompetanse og life science. Med det skapes potensial for ytterligere utvikling av kompetansearbeidsplasser. Men industri og produksjon står fortsatt sentralt i både Lier og Drammen. En av problemstillingene er hvorvidt de to kommunene har potensial for utvikling av kompetansearbeidsplasser – som er en politisk uttrykt målsetting - eller hvorvidt det

fortsatt må forventes en høy andel plasskrevende virksomhet. Gir høy grad av innvandring et lavstatus-preg eller er det utgangspunkt for høykompetanse i neste generasjon? Stadig flere polske og østeuropeiske håndverkere flytter inn i Drammen og Lier. Etter mange år som sesongpendlere til jordbruket i Lier, flytter de nå inn med familier.

Regionen har fortrinn knyttet til havnerelatert virksomhet. Og en av utfordringene blir da hvorvidt det skal utvikles produksjon og lager med utgangspunkt i dette eller om det skal satses på kompetansebedrifter.

I denne analysen belyses disse problemstillingene.

1.3 Rapportens oppbygging

I kapittel 2 gis et overordnet blikk på drivkrefter og trender som er førende for næringsutvikling. Oppdragsgivers bestilling omfatter en analyse av betydningen av drivkrefter og lokaliseringspreferanser. Videre gis det en kort introduksjon til hvordan næringslivet utvikles i agglomerasjoner og klynger og hva som skjer rundt en by som fungerer som motor for et omkringliggende omland og hvordan funksjonelle regioner oppstår.

I kapittel 3 gis en kort presentasjon av de metoder og verktøy som er benyttet i analysen. I kapittel 4 presenteres næringsmessig lokalisering i 2011, og i kapittel 5 presenteres resultater av framskrivningene. I kapittel 6 gis en kortfattet oversikt over utviklingen i Oslo Akershus med de forhold som har relevans for Drammen og Lier. I kapittel 7 oppsummeres regionale særtrekk og i kapittel 9 presenteres prognoser for fremtidig vekst.

1.4 Begreper

I analysen benyttes ulike begreper. De mest sentrale av disse er beskrevet i dette avsnittet. Nærmere omtale finnes i kapittel 2 og 3.

- **Agglomerasjon** er en opphopning/samlokalisering av bedrifter som gir dem ulike former for stordriftsfordeler.
- **Brain hubs** er klyngedannelser av bedrifter som etterspør kompetanse. De er lokalisert der kompetansen er lett tilgjengelig. Det kan være ved store kollektive knutepunkt (bysentrum) eller i byers randsone der denne kompetansen er bosatt.
- **Sentralsteder** er et begrep fra sentralstedsteorien som angir hvordan husholdningsrettet virksomhet samles i en hierarkisk struktur der de største sentralstedene dekker et stort omland (f eks kapitalvarer), mens de mindre stedene dekker et lite lokalt omland (f eks dagligvareforretninger). Sentralstedsteorien bygger på empiri.
- **Flerkjernestruktur** er et begrep som brukes i plansammenheng. Begrepet kan avledes fra sentralstedsteorien og er en beskrivelse av hvordan den regionale arealplanleggingen bygges opp etter en struktur med flere bykjerner på ulike hierarkiske nivå. Buskerudbyen er bygget opp etter en flerkjernestruktur med Drammen, Lier, Mjøndalen som noen av flere kjerner.
- **Interaksjon** er samhandling innenfor en geografisk enhet.

-
- **Funksjonell region** er en geografisk enhet som innenfor et gitt omland (ofte avgrenset av pendling mellom bolig og arbeid) preges av sterk interaksjon mellom arbeidssteder, boliger, skoler og handelstilbud.
  - **Dekningsgrader (DG)** benyttes for å beskrive hvordan handelstilbudet er lokalisert etter et hierarkisk mønster etter ulike vareslag. 100 % dekning (DG=100) viser hvor stort befolkningsomland som gir full dekning.

2. Hvordan utvikles næringslivet?

2.1 Innledning

I dette kapitlet presenteres overordnede føringer for næringsutvikling, inkludert drivkrefter, agglomerasjoner, klynger og utvikling av regioner.

2.2 Drivkrefter

Flere drivkrefter påvirker hvordan næringslivet utvikler seg (i volum og sammensetning). Drivkrefter skaper forandring og utvikling, og kan være enten generelle, det vil si påvirke hele samfunnet, eller mer spesifikke og påvirke en begrenset gruppe aktører, for eksempel en næringssektor. De som blir påvirket av en drivkraft har som regel liten mulighet for å påvirke denne, og må isteden tilpasse seg. I tillegg til at drivkrefter bidrar til å forklare utviklingen i og sammensetningen av næringslivet, vil de enkelte bedriftene ha ulike *preferanser* som påvirker deres beslutningsprosesser. Vi må altså skille mellom drivkrefter som påvirker næringsutviklingen eksternt og preferanser (for eksempel knyttet til lokalisering) som ligger til grunn for beslutningsprosesser internt i bedriftene.

En utfordring er at drivkrefter sjelden er isolerte, men deler av et kompleks hvor mange aktører og hendelser samvirker.

Overgripende drivkrefter for samfunnsendring er for eksempel globalisering, inntektsvekst, sentralisering, klimaendringer, teknologiutvikling og individualisering. I det følgende beskrives drivkrefter som kan antas å påvirke næringsutviklingen i Drammensregionen spesielt og som delregion under Osloregionen generelt.

Som følge av **globalisering** blir avstanden i verden mindre. Flere aktiviteter som tidligere var bundet til lokale eller regionale områder, foregår nå i globale markeder. De siste 20-25 årene har globaliseringen påvirket den internasjonale arbeidsdelingen. En rekke varer og tjenester er blitt langt rimeligere i vesten, fordi produksjonen er flyttet til lavkostland, i første rekke i Asia. India har fått en økende rolle som tjenesteleverandør, og mange vestlige selskaper har flyttet hele eller deler av virksomhet til India for å utnytte den store tilgangen på høyt utdannet arbeidskraft i landet. Globale selskaper leter etter lokalisering som styrker deres konkurransekraft, og er i mindre grad knyttet til enkeltland enn tidligere. Landene på sin side kjemper om å tiltrekke seg kapitalen i globale selskaper.

Globaliseringen medfører også at deler av næringslivet må kunne tilpasse seg **raske endringer**. Økonomiske kriser i andre deler av verden, fall i oljepriser m.v. kan raskt føre til redusert etterspørsel.

Den økonomiske globaliseringen kan fortsette i samme takt som hittil, eller avta for eksempel som følge av proteksjonistiske motkrefter eller økonomiske kriser. Deregulering av markeder og internasjonal handel kan tenkes å fortsette, eller hensynet til nasjonal sysselsetting og verdiskaping kan bremse nedleggingen av slike barrierer.

Befolkningsveksten er stor til Osloregionen både grunnet innflytting fra andre, mindre sentrale regioner (sentralisering) og innvandring. Med fortsatt tilflytting øker etterspørselen etter boliger og arbeidsplasser. **Inntektsnivået** ventes å stige, både som følge av økt tilflytting

---

og generell økonomisk vekst. Dermed øker også forbruket av varer og tjenester, som allerede har steget svært mye i perioden siden 2000.

Teknologiske innovasjoner har drevet utviklingen mot dagens høyteknologiske samfunn. Teknologisk framgang vil ventelig fortsette å forandre måten vi lever på. Det er ikke mulig å forutse hvilke innovasjoner som vil være viktige de nærmeste 20 årene, men det er likevel rimelig å vente at videre utvikling innen informasjons- og kommunikasjonsteknologi, energiteknologi (IKT), bioteknologi og nanoteknologi vil bidra til store endringer også i de kommende årene. Nye teknologier vil kunne gi opphav til nye næringer og arbeidsplasser i Osloregionen fremover. Samtidig vil IKT kunne redusere behovet for arbeidsreiser og annen mobilitet innen dagens næringer, og det vil også kunne bidra til effektivisering i noen næringer som isolert sett kan redusere arbeidskraftsbehovet.

Økt individualisering – fokus på individets behov og rettigheter - innebærer blant annet større krav til tilpassede velferdstjenester for den enkelte og muligheter for valgfrihet. Mindre lojalitet i arbeidslivet bidrar til hyppigere jobbskifter og større mobilitet geografisk, både nasjonalt og transnasjonalt. Medarbeidere med høy og ettertraktet kompetanse skifter oftere jobb. Utvikling av egne kunnskaper og ferdigheter ses på som viktigere og tryggere enn å knytte seg sterkt til en virksomhet. Ytterligere økt individualisering kan bety at det blir mer krevende for offentlig og privat sektor å rekruttere kompetent arbeidskraft.

Politikk som drivkraft påvirker regional utvikling i og rundt Oslo i stor grad. Beslutning om å legge store offentlige arbeidsplasser som sykehus til Drammen er eksempler på hvordan arbeidsmarkedet i lokalmiljøer preges av offentlige beslutninger. Like viktig vil valg av infrastruktur som nye transportårer, havn, ekstra spor på jernbane og tilrettelegging for stasjonsbyer være. Offentlige rammebetingelser er svært viktig for næringslivet.

Drivkreftene som er beskrevet foran vil ha betydning på lokalt/regionalt nivå. Større virksomheter som for eksempel sykehus kan betraktes som **lokale drivkrefter**. Sykehuset vil etterspørre varer og tjenester lokalt og gi grunnlag for samarbeid til øvrige virksomheter, for eksempel om forskning og utvikling.

2.3 Nasjonal strategi for næringsvekst

I NOU 2011:3, *Kompetansearbeidsplasser – drivkraft i hele landet*¹, peker Kommunal- og regionaldepartementet på hvordan Norge med sin høyt utdannede befolkning har et konkurransefortrinn i kunnskapsintensive næringer. I meldingen pekes det på at det er sannsynlig, og ønskelig fra et ressursperspektiv, at veksten i norsk næringsliv hovedsakelig skjer innenfor næringer som nyttiggjør seg av arbeidskraft med høyere utdanning. Tilgangen på arbeidsplasser styres av hvilke regioner som har befolkningsvekst og hvilke som ikke har det. Kompetansearbeidsplasser har betydning både for omstilling av norsk økonomi og regional utvikling. Meldingen peker på at det er grunn til å anta at lokaliseringbetingelsene for kompetansebedrifter er forskjellig fra det som gjelder for annen industri. Utvalget mener det

---

¹ NOU 2011:13. Kompetansearbeidsplasser - drivkraft for hele landet.

er viktig å styrke regionale sentra for å skape attraktive bo- og arbeidsmarkedsregioner og økt dynamikk i arbeidsmarkedet.

2.3.1 Kompetanse som drivkraft for regional utvikling

Kompetansearbeidsplasser er en drivkraft for regional utvikling. Enrico Moretti¹ har gjort studier som viser at de byene som har flest kompetansearbeidsplasser vokser mest innen alle næringssektorer. Mens arbeidstakere med høy utdanning (høy kompetanse) har større villighet til å flytte for å begynne i det de oppfatter som interessante jobber, er det samme ikke tilfelle for de med lavere utdanning. Med høy villighet til å flytte, utvikles clusters (klyngedannelser) av kompetansebedrifter der disse har sine hovedseter. I slike områder skjer en tilflytting og en økonomisk vekst. Moretti peker på det faktum at de områdene som utvikles som kompetanseklynger samtidig oppnår en sterk vekst innen tjenesteytende næringer slik at det er ikke bare kompetansearbeidsplassene som øker, men også en rekke andre næringer som oppstår som følge av økt etterspørsel etter varer og tjenester. Denne samme tendensen har Vista Analyse dokumentert i sin studie av Osloregionen², der kompetanseklyngen på Lysaker, Fornebu og videre vestover har gitt en sterk vekst i antall kompetansearbeidsplasser i Bærum i perioden 2000-2011, men samtidig har veksten innen arbeidsplasser i tjenesteyting og varehandel fulgt veksten i kompetansearbeidsplasser. Økte tomtepriser som følge av økt etterspørsel etter areal til kontorbygg vil øke kostnadene for lager, service og logistikk gjennom økte arealpriser. Likevel har ikke disse virksomhetene trukket over til områder med lavere tomtepriser fordi de er husholdningsrettet.

Som konsekvens av slike klynger av kunnskapsbedrifter oppstår økonomisk aktivitet og boligvekst i det regionale omlandet.

2.4 Klynger og nettverk

Næringsklynger er en form for samlokalisering av bedrifter. Ytterlighetene knytter seg til følgende to trinn; samlokalisering og clusterdannelser. Clusterdannelser er liten grad utviklet i Drammensregionen og vi velger derfor i stedet å benytte klyngedannelser som begrep. Næringsklynger utvikles gjennom flere utviklingsledd.

Samlokalisering av virksomheter kan gi gevinster i form av utveksling av informasjon, arbeidskraft og markeder. Eksempler kan være transportbedrifter på Alnabru, hovedkontorer for store industriselskaper på Fornebu, lager og produksjon langs hovedinnsfartsårene til Oslo.

Agglomerasjoner er en geografisk konsentrasjon (oppnopning) av bedrifter innen en bransje eller et funksjonelt produksjonssystem³. På denne måten utvikles industrielle distrikter som har konkurransefordeler i form av et felles marked med relevant arbeidskraft. Dette gir stordriftsfordeler og urban utvikling. Slike agglomerasjoner finner vi blant annet på Alna og

---

¹ Moretti, 2013 The New Geography of Jobs”

² Vista Analyse. 2013. Næringsutvikling I Osloregionen. Plansamarbeidet Oslo Akershus

³ Eirik Vatne. 1993. Agglomerasjonsøkonomi og eksternaliteter. Virkninger for økonomisk vekst og territoriell utvikling. SNF rapport 49/93.

Furuset nord for Oslo der en lang rekke plasskrevende handelsbedrifter er samlokalisert og rettet mot det samme markedet.

Klyngedannelse er en form for samlokalisering, der kunnskaps- og teknologiutvikling og innovasjon drives frem i *samspeilet mellom aktørene*. Sentralt i klyngetenkningen er et dynamisk samarbeid mellom bedriftene, kunnskapsaktører og offentlig virksomhet. Internasjonal forskning viser at næringsklynger leder til høyere sysselsetting, større økonomisk vekst, høyere lønn, bedre produktivitet og flere nystartede bedrifter.

I en arealplansammenheng er det viktig å avklare hvilke fordeler bedrifter har ved ulik lokalisering.

2.4.1 Klynger og agglomerasjoner

Klyngebegrepet beskrives på forskjellige måter. NHD beskriver en klynge som en geografisk samlokalisering/opphopning av økonomisk aktivitet der en samling bedrifter/næringer har gevinster av å lokalisere seg nær hverandre. Selve klyngemekanismen består i at lønnsomheten påvirkes positivt av aktiviteter i klyngen (St.m. nr 39 – 2012-13). To ulike tilnærminger til klynger knytter seg til Krugman (1995)¹ og Porter (1990)², der Porter legger vekt på at klynger er verdifulle fordi de bidrar til eksport og innovasjon, mens Krugmann vektlegger at klynger bidrar til at samlet verdiskapning blir større enn den ellers ville vært.

Moretti (2012)³ har pekt på hvordan *brain hubs* – en geografisk opphopning/konsentrasjon av kompetanse – blir sterke drivere for økonomisk utvikling. Det er ifølge Moretti de byene som har de sterkeste konsentrasjoner av kompetanse som vokser raskest og som vokser på bekostning av industriområder som mister bedrifter og arbeidsplasser. Den selvforsterkende veksten skyldes at det med vekst i kompetansearbeidsplasser som er samlokalisert gir en etterspørsel etter service og tjenesteyting som øker veksten.

Innovasjon Norge har bedriftsnettverk og klynger som et av sine satsingsområder, og det har vist seg å være stor interesse fra næringenes side for utvikling av klynger og nettverk.

Empiriske undersøkelser viser at klynger med en analytisk kunnskapsbase ofte lokaliseres i nærheten av kunnskapsinstitusjoner (f.eks. Oslo Cancer Cluster). De er tilknyttet globale nettverk med spesialister innenfor sitt kunnskapsfelt, og den innovative aktiviteten er forskningsdrevet. Klynger med en syntetisk kunnskapsbase er ikke like avhengig av å være lokalisert nær en større forskningsinstitusjon. De vil imidlertid ofte preges av en viss samlokalisering (f.eks. systems engineering i Kongsberg) der bedriftene blant annet kan trekke på et spesialisert arbeidsmarked. I tillegg til lokalt samarbeid, skjer innovasjoner i slike klynger ofte innenfor relasjonene i de globale verdikjedene som klyngen er en del av (jfr. f.eks. Haraldsen & Fraas)⁴.

---

¹ Development, Geography and Economic Theory.

² The Competitive Advantages of Nations.

³ The New Geography of Jobs.

⁴ Regionale innovasjonssystemer.

Klyngedannelser gjennomgår ulike utviklingsfaser og perioder med ulik grad av dynamikk og modenhet.

Nettverk og klynger kan befinne seg på flere nivåer i utviklingsfaser, se figuren under.

Figur 2-1 Eksempler på utviklingsfaser for nettverk/klynger

I denne analysen er det ikke empirisk grunnlag for å identifisere verken omfanget av samarbeid innenfor klynger eller endringer i produktivitet og innovasjon. Vi vil derfor i fortsettelsen bruke begrepene samlokalisering/agglomerasjoner, og der det er grunnlag for å bruke klynger i vurderinger hvorvidt vi finner likeartede næringer innenfor samme områder.

2.5 Funksjonelle regioner

En funksjonell region er en geografisk beskrivelse av en samling kommuner eller deler av kommuner der det er interaksjon/samkvem mellom kommuner, tettsteder og mennesker. En funksjonell region er i dag tett knyttet opp til pendlingsomland og akseptabel arbeidsreisetid. Med mer effektive transportmidler og raskere reisetid utvides funksjonelle regioner i arealmessig omfang. En funksjonell region har skoler, offentlige tilbud, handelstilbud, boliger og arbeidsplasser, som vil være ujevnt fordelt i regionen. Den største byen er vanligvis kjernen eller motoren i regionen, med flest arbeidsplasser, det beste handelstilbudet og det kollektive knutepunktet. En funksjonell region behøver ikke være administrativt definert, slik et fylke er, men kan gå på tvers av ulike administrative grenser.

Funksjonelle regioner kan ha flere nivåer med underregioner. Osloregionen er en funksjonell region med svært stor geografisk utbredelse. Det gode banetilbudet er en viktig årsak til at Osloregionen stadig vokser i utbredelse. Men med økt geografisk omfang, øker samtidig antall underregioner som blir delregioner av hovedregionen.

Drammen er en slik underregion. Drammen er samtidig en selvstendig region med mange arbeidsplasser og et godt utviklet husholdningsrettet tilbud. Lier blir da en del av Drammensregionen og en del av Osloregionen. Med økt tilgjengelighet til Oslo forventes interaksjonen mellom Drammen/Lier og Oslo å øke på grunn av den korte avstanden.

2.6 Sentralsteder og flerkjernestruktur

Utvikling av sentralsteder omfatter servicetilbud rettet mot husholdningene. Sentralstedsteorien har sin opprinnelse fra Christaller (1933)¹. Teorien forklarer hvordan byene utviklet seg gjennom tjenesteproduksjon og hvordan dette tilbudet påvirket omlandet. Sentralstedsteorien ble opprinnelig brukt til å forklare historisk utvikling gjennom empiri, og ble senere brukt som grunnlag for planmodeller. Sentralt i utviklingen senterhierarkiene ligger de rikspolitiske bestemmelsene for etablering av kjøpesentre som Miljøverndepartementet har arbeidet etter siden den første bestemmelsen kom i 1999². Til grunn for denne planmessige føringen har det i fylkene blitt definert en regional senterstruktur der det på øverste nivå har vært gitt anledning til etablering av store kjøpesentre, mens det i de lavere ledd i det geografiske hierarkiet har vært restriksjoner på omfang av etableringer.

Utvikling av flerkjernestruktur ligger til grunn for utvikling i Osloregionen. Flerkjernestrukturen er en direkte konsekvens av de strategiske plangrep som har sin teoretiske rot i sentralstedsteori og utvikling av sentralsteder.

2.6.1 Regional strategi – Osloregionen

Drammensregionen er en del av Osloregionen. Regionen vil påvirkes sterkt av utviklingen i Oslo, som fungerer som et nav for hele regionen. ATP-strategien for Osloregionen fra 2008 bygger på prinsippet om **flerkjernestruktur**. Målet er å oppnå en balansert og bærekraftig utvikling av Oslo, forstadskommunene og hele regionen.³ Teorien er at ved å utvikle kjerner og knutepunkt på ulike geografiske nivåer, samtidig som man ivaretar samspillet med bygdene, kan Osloregionen styrke sin konkurransevne og bærekraft. ATP-strategien legger opp til **desentralisert konsentrasjon**, for å utnytte hele regionens ressurser effektivt og balansert.

---

¹ W. Christaller 1933. Sentralstedsteorien. (Central Place Theory)

² Miljøverndepartementet 1999 og 2008. Rikspolitiske bestemmelser for etablering av kjøpesentre

³ Perspektivet om regional flerkjernestruktur (European Spatial Development Perspective) er utformet av europeiske politikere og nedfelt i et eget dokument som beskriver hovedprinsippene (European Commission 1999).

Kjerner og knutepunkt	Delregionen
1. Fredrikstad og Sarpsborg	Nedre Glomma
2. Drammen og Mjøndalen	Drammensregionen
3. Lillestrøm og Lørenskog	Nedre Romerike
4. Sandvika	Vestregionen
5. Lysaker-Fornebu	Vestregionen
6. Moss	Mosseregionen
7. Asker	Vestregionen
8. Ski og Ås	Follo
9. Kolbotn	Follo
10. Halden	Haldenregionen
11. Horten	Vestfold
12. Askim og Mysen	Indre Østfold
13. Hønefoss	Ringerike
14. Jessheim	Øvre Romerike
15. Gran-Jaren-Brandbu	Hadeland

Figur 2-2 Kjerner og knutepunkt fremhevet i Osloregionens ATP-strategi av 2008

Flerkjernestruktur kan utvikles på flere måter, med et mindre antall større kjerner, mange mindre kjerner eller en blanding. ATP-strategien legger vekt på en konsentrasjon til et begrenset antall sentra, for å sikre at slike kjerner får "kritisk masse" til å utgjøre urbane sentre i sin egen rett. **Kjerner** defineres som "mest mulig fullverdige bysamfunn med bosteder, arbeidsplasser, handel og kulturaktiviteter. Det kan være i form av en by eller en klynge av byer/tettsteder som ligger relativt samlet." **Knutepunkt** forstås på to måter; som et kollektivknutepunkt (et byttested mellom reisemidler og/eller ulike kollektivlinjer), eller en konsentrasjon av bybebyggelse innenfor et større byområde. Drammensregionen er en av flere slike kjerner i Osloregionen og Drammen er en slik kjerne med flere mindre knutepunkt.

Osloregionen består i dag delvis av en stor region rundt Oslo for en del servicefunksjoner og arbeidsplasser og dels av en samling av mange delregioner i samvirke. Det foregår både en forstørring av Osloregionen og en sterkere integrering mellom delregionene.¹ ATP-strategien peker på at Osloregionen i dag er noe snever som en funksjonell region, hvis man skal sikre konkurransekraft i forhold til andre byområder i Norden og Europa. **Regionforstørring** er derfor et mål i seg selv og om 20-30 år vil den funksjonelle Osloregionen være vesentlig større pga. bedre og raskere kommunikasjoner. Drammensregionen er en viktig del av en slik regionforstørring.

¹ For eksempel har Engebretsen og Vågane påpekt at økte rekkevidder for pendling har gitt regionforstørring og mer regional integrasjon. Engebretsen, Ø. og Vågane, L. (2008). *Sentralisering og regionforstørring. Endringer i arbeidsmarkedets og tjenestetilbudets geografi*. TØI rapport 981/2008.

---

3. Metoder og verktøy

3.1 Innledning

I dette kapitlet presenteres de verktøy, modeller og metoder som benyttes i analysen.

3.2 Næringslivets arealbehov

For å analysere problemstillingene om hvordan ulike næringer som bidrar til arealmessig spredning og hvilke næringer som er mest egnet for lokalisering i by- og tettstedssentrum, har vi valgt en næringsinndeling som skiller mellom arealkrevende og arbeidsintensive arbeidsplasser. Hovedgruppene i NACE-inndelingen til Statistisk Sentralbyrå er derfor sortert etter seks hovedkategorier næring etter arealbruk og arealbehov. Disse er:

- Kunnskapsbedrifter
- Ressursbasert produksjon
- Flyttbar produksjon
- Kundeintensiv handel og service
- Arealintensiv handel og service
- Offentlig forvaltning og tjenester

For flere detaljer enn man får på kommunenivå har vi hatt tilgang til et datagrunnlag for Drammen og Lier på grunnkrets nivå fra Plansamarbeidet Oslo Akershus. Verktøyet som benyttes er utviklet i forbindelse med analyse for Plansamarbeidet¹ og denne analysen er en videreføring av analysen av Oslo-Akershus-regionen til spesifikt å omfatte Drammen og Lier.

I utviklingen av verktøyet (OsAker) er det foretatt en inndeling av flere tusen næringskoder til en sammensetning som er spesifikt rettet mot formålet med analyser som skal brukes i arealplansammenheng. Disse kategoriene vil bedre ivareta variasjoner i kompetanse, lokalisering og arealbruk. Under har vi beskrevet flere detaljer i denne inndelingen.

Kunnskapsbedrifter

Det er stor etterspørsel etter kompetanse i de to regionene som er i sterkest vekst i landet; Stavanger- og Osloregionen. De aller fleste av de store kompetansearbeidsplassene samler seg i disse to regionene. Dette er arbeidsintensive arbeidsplasser som samlokaliseres og/eller som lokaliseres sentralt i Oslo og langs en akse fra Oslo til Kongsberg². Disse bedriftene etterspør arbeidskraft med høy kompetanse. Gjennomsnittsinntekten er relativt høy, og arbeidskraften har typisk bosatt seg i vestlige områder. Kunnskapsbedriftene er lite arealkrevende og dermed egnet i bysentrum. Eksempler på bransjer og næringer er petroleumsrelatert virksomhet, ingeniørfaglige miljøer, forskningsmiljøer og rådgivningsmiljøer.

---

¹ Næringsutvikling I Osloregionen – vekstmuligheter I alternative utbyggingsmønstre. Vista Analyse. 2013.

² Vista Analyse. 2013

Ressursbasert produksjon

I denne kategorien inngår produksjonsbedrifter som er avhengig av å være lokalisert ved ressursene, det vil si naturressurser eller logistikk-knutepunkt som havner, flyplasser m fl. Dette er virksomhet det er vanskelig å flytte. Kategorien er interessant i et arealbruksperspektiv fordi den synliggjør hvilke arbeidsplasser som er lite fleksible og lite flyttbare og som må være lokalisert der de er. I denne kategorien inngår for eksempel landbruksrelatert virksomhet med store produksjonskvantum, flyplassrelatert virksomhet og havneavhengig virksomhet.

Flyttbar produksjon

Produksjonsbedrifter og lagervirksomhet legger beslag på stadig større areal i områder rundt Oslo, og nye arealer tas i bruk. Virksomheter trekker ut i landbruks-, natur- og friluftslivsområder rundt byene som følge av lavere arealkostnader eller bedre tilgjengelighet til hovedveinettet. Dette er en relativt fleksibel næringskategori med hensyn til lokalisering. Næringer i denne kategorien er typisk følsomme for tomtepriser og infrastruktur og dermed følsomme for framtidig arealbrukspolitikk. Eksempler på bransjer er arealintensive produksjonsbedrifter som ikke er avhengig av stedsspesifikk ressurstilgang, entreprenører/anlegg, engros/lager, verksted, budsentraller og håndverksbedrifter. Statistikken slik den er inndelt i denne analysen kan ha en feilkilde for produksjonsbedrifter som er avhengig av spesifikk stedegen kompetanse. Dette kan for eksempel innebære at produksjonsbedrifter knyttet til teknologimiljøet i Kongsberg eller jordbruket i Lier er definert som flyttbar produksjon mens de faktisk er ressursbasert.

Handel og service – kundeintensiv

Publikumsrettet virksomhet innen handel og service er definert som egen kategori. Lokaliseringspreferansene har typisk vært nær boligområder, arbeidsplasser eller transportårer. Områder som er lett tilgjengelig med privatbil har vært særlig attraktive, men handelen i bysentrum har også hatt en vekst de senere år. Politiske føringer har søkt å bidra til at virksomheter i større grad legges ved kollektive transportårer. Eksempler er utvalgsvarer, kjøpesentre og ulike tjenester rettet mot publikum. Plasskrevende virksomhet som salg av motorkjøretøy, trelast mv faller ikke under denne kategorien.

Handel og service – arealkrevende

Spesifikke føringer er lagt for arealkrevende virksomheter innen handel og service i egen rikspolitisk bestemmelse fra Miljøverndepartementet. Lave arealpriser og tilgang til kunder gjennom transportårer (biltransport) er viktige for lokaliseringvalgene for arealkrevende handel og servicenæringer. Kategorien er likevel fleksibel med hensyn til lokalisering. Eksponering kan være viktig. Bransjene ligger ikke nødvendigvis sentrumsnært, og er ofte samlokalisert med lignende virksomheter. Eksempler på slike områder finner vi ved Furuset/Alna/Ulven, Vestby, Skedsmo/E6. Eksempler på bransjer i denne kategorien er hagesentre, salg av motorkjøretøy, trelast, landbruksmaskiner, møbler og båter.

Offentlig virksomhet

Lokalisering av offentlige arbeidsplasser er generelt underlagt politiske beslutninger. Dersom det er et mål for framtidig arealbruk å lokalisere arbeidsintensiv virksomhet i sentrum, vil lokalisering av offentlige arbeidsplasser kunne være et politisk virkemiddel.

Eksempler er lokalisering av A-hus i Lørenskog, Universitetet for miljø- og biovitenskap på Ås, og flytting av Veterinærhøgskolen til Ås. Denne typen bedrifter inngår i denne kategorien. Barneskoler og barnehager er unntatt fordi de ligger i boligområdene.

3.3 Database over omsetningsstatistikk i varehandel VistaVare

Vista Analyse har sammenstilt omsetning i varehandelen (SSBs varehandelsstatistikk) for årene 2000-2012 i et Excel-basert verktøy der omsetning etter bransje og varekategori ligger på fylkesnivå, kommunenivå og på bydelsnivå for de største byene, totalt og per innbygger. I verktøyet er det lagt inn prisjustering, forbruksjustering (etter regionale variasjoner i SSBs forbruksstatistikk) og prognoser for vekst 5 år frem i tid. Verktøyet gir dokumentasjon på regional variasjon i handelslekkasje og import av kjøpekraft og er godt egnet som empirisk dokumentasjon på sentralitetsnivå, regionale variasjoner, regional interaksjon og regional attraktivitet. Hovedinndelingen bygger på ni hovedkategorier varer, men er detaljert helt ned på et femsifret NACE-nivå. Dekningsgrad er en parameter som viser hvilke kommuner som fungerer som sentralsteder. Den viser også flerkjernestrukturen. Er dekningsgraden lik 100 betyr det at tilbud er lik etterspørsel i kommunen.

3.4 Kommunens attraktivitet

Vista Analyse har bygget opp en database med kommunale data fra Statistikkbanken i forbindelse med de årlige rapporteringene Vista leverer til NHO i form av KommuneNM. Databasen benyttes i denne analysen til å presentere utdanningsnivå og demografisk utvikling.

3.5 Framskrivninger

Som grunnlag for anslag på sysselsetting frem til 2030 har vi basert oss på modellberegninger i Vista Analyses makroøkonomiske modell NOREG (NOorsk REGionalmodell), og Statistisk sentralbyrås makroøkonomiske modell MODAG og Statistisk sentralbyrås befolkningsframskrivninger. Makromodellene gir begge konsistente framskrivninger av økonomisk utvikling på detaljert næringsnivå, basert på omfattende empiriske studier av drivkrefter bak den økonomiske utviklingen kombinert med sannsynlig videre utvikling i sentrale ytre drivkrefter i norsk økonomi. Næringsinndelingen i sektorene er noe forskjellig, og vi har brukt MODAG for å framskrive samlet sysselsetting. NOREG er brukt som kvalitetssjekk og i framskrivninger av utdanningsnivået og innvandringsanalyser.

Beregningene tar utgangspunkt i fordelingen av arbeidsplasser på næringer innenfor hver kommune i 2011, og framskriver utviklingen med veksten i tilsvarende næringskategorier i makromodellen.

4. Status 2011 i Drammensregionen

4.1 Innledning

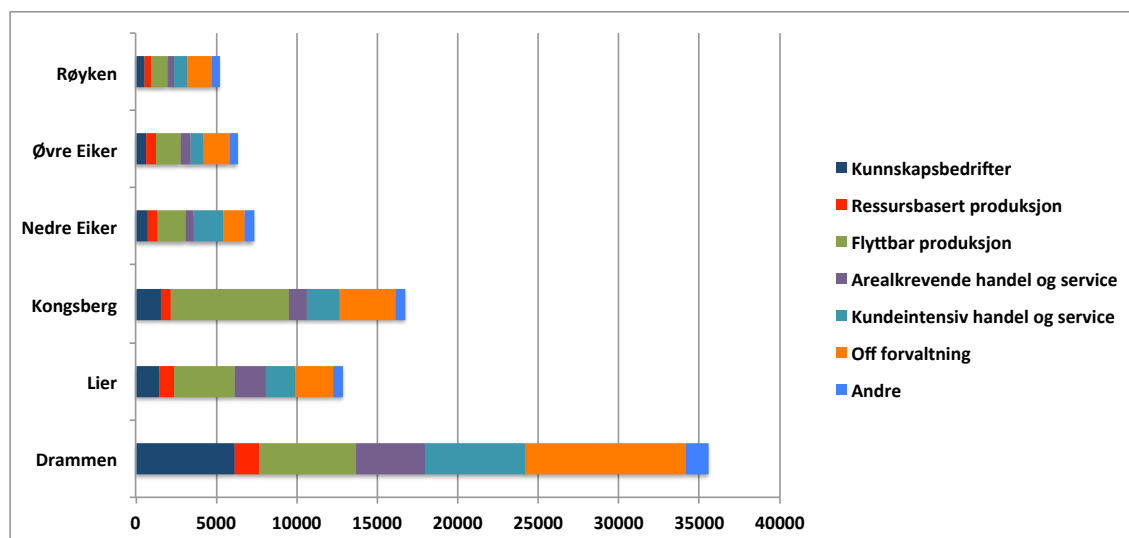
I denne oversikten har vi valgt å synliggjøre status og utvikling også for de omkringliggende kommunene, slik at Lier og Drammen kan sees i sammenheng med utviklingen i området rundt.

4.2 Arbeidsplasser etter OsAker

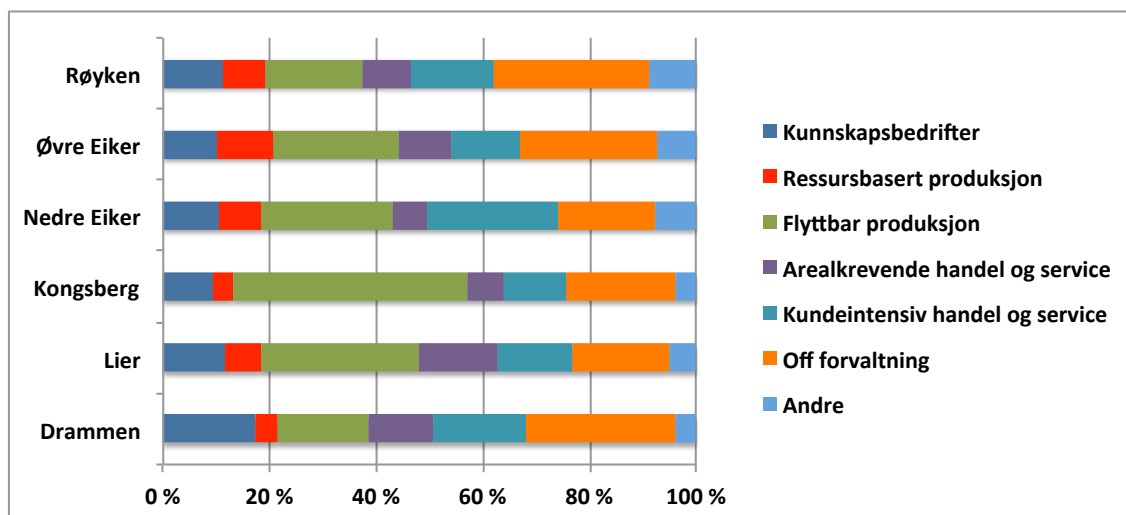
Arbeidsplassene i Drammensregionen har sin hovedtyngde i Drammen. Her er både antall og andel offentlige arbeidsplasser størst og her er det også flest kompetansearbeidsplasser.

Kongsberg utpeker seg med mange arbeidsplasser innen kategorien *flyttbar produksjon* som er knyttet til teknologibedriftene som er lokalisert i kommunen, se Figur 4-1 og Figur 4-2. Det er ikke foretatt en nærmere undersøkelse av hvorvidt det knytter seg en mulig utflytting til disse produksjonsbedriftene eller om de er avhengige av en tilstedeværende teknologikompetanse.

Det samme gjelder Lier som også har en stor andel produksjonsbedrifter. Flere av disse har historisk sett lokalisert seg i området på grunn av stede egne forhold som havn eller jordbruk, men er over tid blitt mindre avhengig av denne lokaliseringen. Drammen har som fylkessenter en høy andel offentlig ansatte, noe som også knytter seg til sykehuset i Drammen.

Figur 4-1 Arbeidsplasser etter ulike næringskategorier. Absolutte tall. Kommuner i Drammensregionen. OsAker. 2011. Kilde: SSB/Vista Analyse

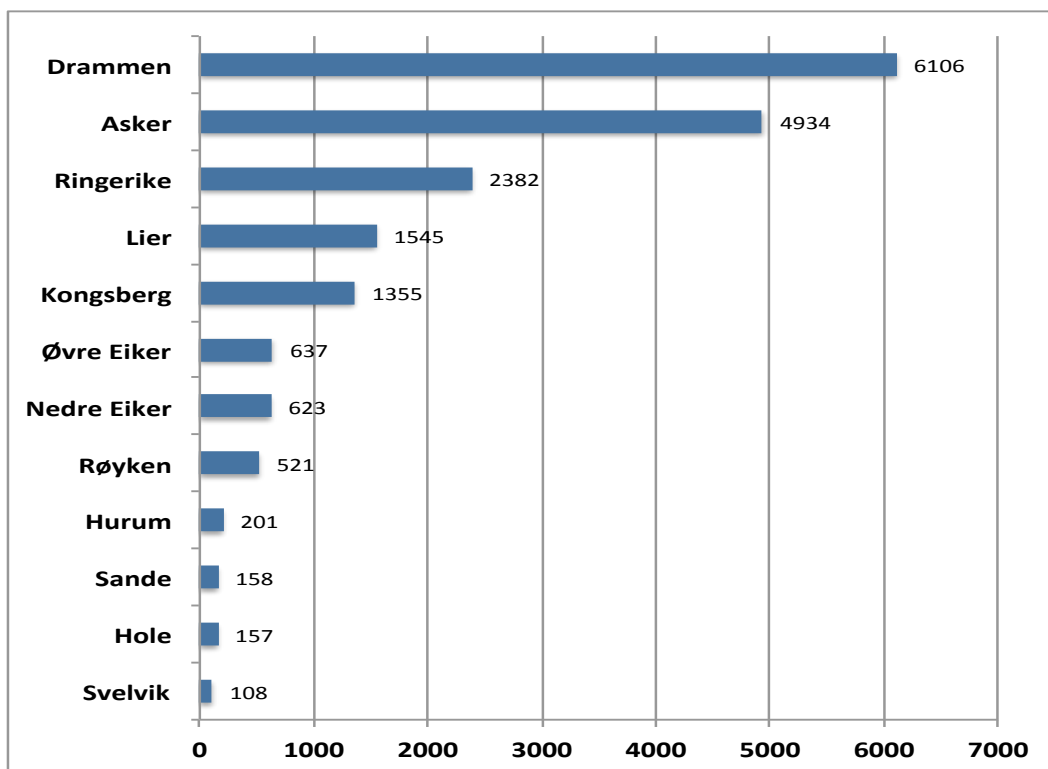
Figur 4-2 Arbeidsplasser etter ulike næringskategorier. Prosent. Kommuner i Drammensregionen. OsAker 2011. Kilde: SSB/Vista Analyse

4.2.1 Kompetansearbeidsplasser

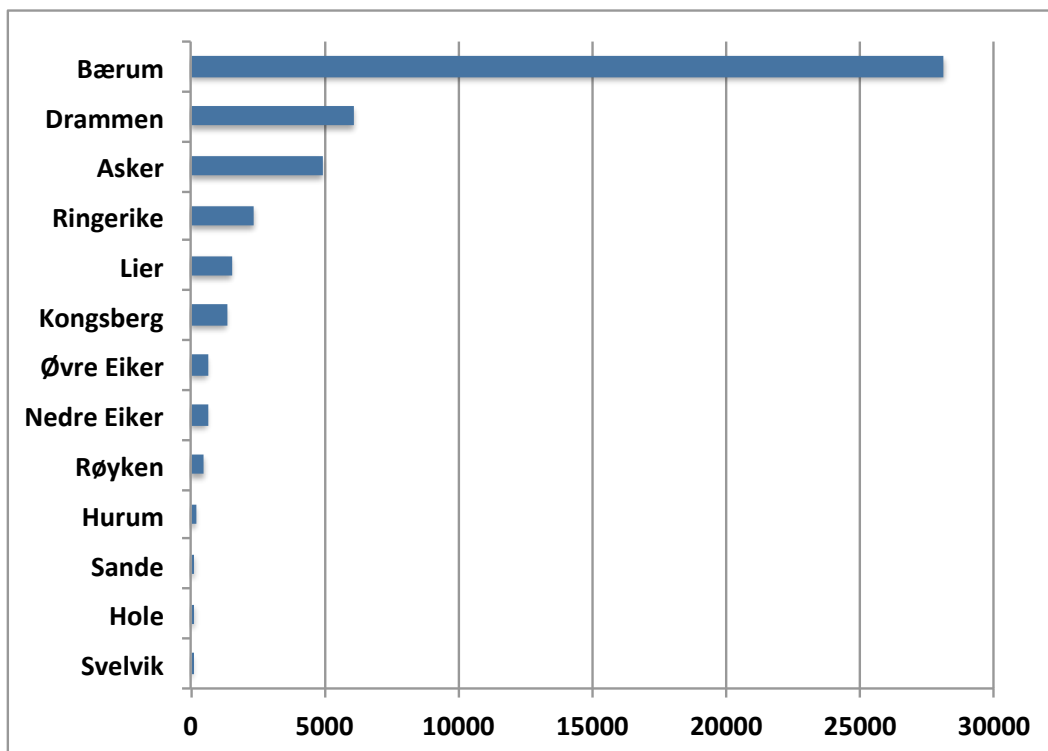
Næringslivsutvikling og kompetanse henger tett sammen. Kompetansearbeidsplasser ventes å være viktige for framtidens utvikling av Drammen og Lier. Samtidig forventes en regionforstørring med økt befolkning der arbeidsmarkedet fortettes. Dette kan trekke arbeidstakere fra en større omkringliggende region med eksempelvis bostedskommuner i en radius rundt Oslo. Med kompetansearbeidsplasser og klyngedannelser i knutepunkt rundt Oslo, vil det utvikles konsentrert næringsaktivitet flere steder i regionen. Kompetansearbeidsplasser genererer også annen næringsvirksomhet. I dag er kompetansearbeidsplassene i vestregionen først og fremst lokalisert i Drammen og Asker. Drammen sykehus rekrutterer for eksempel kompetanse fra Asker. Utfordringen med å trekke veksler på kompetanse østfra ligger i at markedet da konkurrerer med arbeidsplasser i både Oslo og Akershus. Ved en forventet sammenslåing av flere sykehusfunksjoner i Asker til nye sykehuset i Drammen, vil denne konkurransen bli skjerpet.

Sammenliknet med Bærum er antallet kompetansearbeidsplasser lavt i Drammensregionen, se Figur 4-3 og Figur 4-4. Bærum er den kommunen i Osloregionen utenfor Oslo kommune som har flest kompetansearbeidsplasser og som har hatt størst vekst innen denne kategorien arbeidsplasser. Bærum bidrar til å trekke kompetansetiljøene vestover, noe som er positivt for Drammen og Lier.

I Drammensregionen har naturlig nok Drammen som fylkessenter flest kompetansearbeidsplasser. Figur 4-3. I en videre utvikling bør det være en ambisjon å opprettholde denne posisjonen. Kompetansetiljøet utvikles der kompetansen utdannes og der det er store bedriftsmessige fagmiljøer.

Figur 4-3 Antall kompetansearbeidsplasser i kommunene i Drammensregionen. 2011. Kilde: SSB/Vista Analyse

Figur 4-4 Antall kompetansearbeidsplasser i Drammensregionen sett i relasjon til Bærum. Kilde: SSB/Vista Analyse

De største kunnskapsbedriftene i Drammen ligger i ulike delområder i Drammen. De er spredt over hele sentrum fra Bragernes over til Strømsø og videre i Gulskogen. Denne spredningen er

---

en utfordring når målet er å utvikle kompetansemiljøer i en videre utvikling av Drammen, og det blir særlig viktig å styrke akser og strukturer mellom disse kompetanseområdene.

Mange kompetansebedrifter ligger i kjernen av Bragernes bydel og danner her en solid stamme i sentrum. Utvikling av disse byområdene til attraktive byrom med de tjenester som denne kategorien virksomhet benytter, blir viktig for å bidra til at virksomheten opprettholdes der de er i dag. Og særlig viktig er dette i Bragernes bydel. Normalt etterspørres kiosk, frisør, renseri, blomster og ulike varetilbud rettet mot det kontorbedrifter. Samlokalisering av kompetansebedrifter danner grunnlag for spesifikk tilpasning av tilbud innen varer og tjenester. Drammen sentrum er under utvikling og stadig nye områder transformeres til moderne urbane områder, men fortsatt henger enkelte områder etter. I en videre prioritering av modernisering er det viktig å prioritere områdene rundt de store kompetansebedriftene som man ønsker å beholde i sentrum. Kompetansebedriftene er kravstore hva angår kvalitet både knyttet til bymiljø og til infrastruktur. Bragernes har mange urbane kvaliteter, men bærer preg av noe forvitring i randsonen.

Ved Papirbredden ser man effekter av den byfornyelsen som trekker kompetansebedrifter. Her er det utendørs urban struktur, området er transformert til høystandard uterom med attraktive byrom. Her ligger også de aller største kompetanseenehetene. På den annen side er disse samlokalisert med betydelig tilfang av bedrifter innen flyttbar produksjon som har ligget der i lang tid. Det bør avklares hvordan en videre transformasjon mot kontorarbeidsplasser skal skje. Skal byrommene splittes opp i delområder der noen opprettholdes for tradisjonell aktivitet, mens andre byrom kun utvikles for kontorarbeidsplasser?

I Lier ligger kompetansearbeidsplassene dels på Lierstranda, og er der samlokalisert med bedrifter innen flyttbar produksjon. Dersom området skal videreutvikles for kompetansebedrifter, må det avklares hvilke områder eksisterende produksjonsbedrifter skal flyttes til. Flere av disse produksjonsbedriftene er tilknyttet faglige miljøer, slik vi også ser på Kongsberg. Dette skaper noen arealmessige utfordringer i utviklingen av urbane strukturer.

En eventuell lokalisering av sykehus i dette området vil gi føringer for utvikling av Lierstranda som et urbant miljø basert på kontorarbeidsplasser og boliger.

4.2.2 Kundeintensiv handel og service

I de samme områdene som store kompetansebedrifter er lokalisert ligger også bedrifter med mange ansatte innen kundeintensiv handel og service (bydelene 301-401). Dette er Drammen sentrum, og for videre urban utvikling i Drammen vil det være viktig å holde på både kompetansebedriftene og varehandelstilbudet i disse områdene. Dette området av byen er en sentral ressurs for Drammens videre utvikling fra industriby til moderne urbanitet.

I Nedre Eiker er det en betydelig virksomhet innen kundeintensiv handel. Det er også kundeintensiv handel med høy dekningsgrad i flere bydeler i Drammen. Den kundeintensive handelen følger markedet gjennom kort avstand til boligområder. God tilgjengelighet med bil er også viktig. I snitt handler hver nordmann forbruks- og kapitalvarer for kr 100 000 per

person per år¹. For en barnefamilie er dette mange kilo varer som skal fraktes hjem. Derfor er tilgjengelighet med bil viktig.

På Liertoppen ligger kundeintensiv handel samlokalisert med arealkrevende handel (byggevarer). Handelstilbudet ligger langs E18 og utnytter nærhet til husholdningene i Asker og Røyken. Kan dette området utvikles for flere formål som ikke er egnet som sentrumsformål? Kan Liertoppen utvikles for arealkrevende virksomhet og flyttbar produksjon som ikke er ønsket ved Lierstranda og Drammen sentrum? Den kundeintensive handelen utvikles nærmere byer og tettsteder og vil kunne merke konkurranse fra byer som utvikles som attraktive møteplasser. Bilbaserte kjøpesentre foretrekkes ofte av småbarnsfamilier.

4.2.3 Flyttbar produksjon

Drammen har svært store bedrifter innen flyttbar produksjon tett på sentrum. Ved fortetting og utvikling kan det forventes økte tomtepriser og økt press på areal, slik at denne virksomheten flytter ut av sentrum. Bedriftene ligger både i Bragernes, i Åssiden (indusriområdet), Gulsbogen og Strømsø. I Bragernes bydel fra sentrum mot Brakerøya er det flere store bedrifter med over 100 ansatte som ligger tett på bykjernen.

Fra Bragernes (østligste deler), over elva til Strømsø og mot Gulsbogen ligger en stor andel bedrifter innen flyttbar produksjon som agglomerasjoner rettet mot et arbeidsmarked som det tradisjonelt har vært mye av i industribyen Drammen. I et framtidig perspektiv er det nødvendig å avklare om disse områdene skal transformeres til mer urban struktur, slik at den potensielt flyttbare produksjonen trekkes ut av disse områdene, eller om det skal opprettholdes avlastningsområder for slik virksomhet. Med økt boligbygging øker tomteprisene og det blir naturlig frafall av denne type virksomhet tett på sentrum.

Det må avklares hvor den næringsaktiviteten som i dag skjer inne i de fremtidige urbane strukturer ønskes utviklet. Det blir viktig å ikke bare la denne virksomheten flytte (flyte) utover på ledig areal rundt byen uten at denne arealbruksendringen blir en del av et planmessig grep. Også denne virksomheten trives best i agglomerasjoner der flere faktorer spiller inn ved valg av lokalisering. Med en stor kompetanseagglomerasjon følger også en stor andel bedrifter innen flyttbar produksjon. Produktivitetseffekter kan oppnås om også disse aktivitetene samlokaliseres. Samlokalisering kan også redusere arealbruken og tomteprisene, noe som begrenser ytterligere flytting utover, slik man opplever i Akershus nord og sør.

Grensegang mellom flyttbar produksjon, ressursbasert produksjon og kompetanse

Det er en grensegang mellom hvordan det som i denne analysen er definert som flyttbar produksjon grenser mot kompetansebedrifter. Moretti beskriver også hvordan produksjonsbedrifter utvikles nær spesifikk kompetanse. Dette ser vi i Kongsberg (teknologi) og i Lier (jordbruk). Der produksjonen knyttes opp mot stedegen kompetanse vil den i mindre grad være flyttbar. Slik avhengighet er ikke spesifikt analysert i denne rapporten.

---

¹ Kjøp av motorokjøretøy og drivstoff er unntatt. Unntatt er også tjenester.

4.2.4 Offentlig forvaltning

I Lier er offentlig forvaltning spredt over mange områder. I en planstrategi kan det vurderes å prioritere større grad av samlokalisering av offentlig virksomhet slik at denne sektoren kan bidra til å styrke den urbane strukturen. Offentlig virksomhet er også basert på kompetanse som gir synergier mellom offentlig og privat sektor. Offentlig virksomhet i Lier er skoler, omsorg og helse. Ofte er disse tilbudene lokalisert i boligområdene, men i kommuner med lav urbanitet kan de også styrke by/tettsted dersom de lokaliseres i sentrum.

I Drammen er det en stor grad av samlokalisering av offentlig virksomhet i Bragernes og Strømsø, der også kompetansesarbeidsplassandelen er stor. Dette er en styrke for kommunen og et godt utgangspunkt for en videre urban utvikling.

4.2.5 Arealkrevende handel og service

I Lier ligger den arealkrevende handelen på Liertoppen, der den er samlokalisert med det kundeintensive tilbudet for å nå markeder utover kommunegrensen. På Lierstranda er det en stor andel arealkrevende bilforretninger. Byggevarer ligger også her sammen med hagesenter.

I Drammen er denne virksomheten spredt over store deler av byen. Det bidrar til stor grad av bilbruk og det er liten grad av samlokalisering. Den arealkrevende handelen er lokalisert i samme områder som kompetansebedrifter, offentlig administrasjon og kompetansebedrifter.

For både Drammen og Lier vil det være en strategisk fortrinn å samlokalisere den arealkrevende handelen i ett eller flere områder slik vi ser på Furuset/Alna og Billingstad i Asker. Samlokalisering gir større stabilitet ved at bedriftene ikke flytter på seg, dermed oppnås bedre stabilitet i arealprisene og større forutsigbarhet i plansammenheng. Arealkrevende handel vil, dersom den er spredt, lettere flytte på seg og bli mindre stabil. Fordi det knytter seg krav om god tilgjengelighet med bil og kollektivt til disse tilbudene, vil økt stabilitet og større grad av samlokalisering være viktig.

4.2.6 Ressursbasert produksjon

Den ressursbaserte virksomheten i Lier og Drammen knytter seg blant annet til havn og landbruk og resultatene fra denne analysen viser at det er særlig landbrukskommunene som har denne type virksomhet. Videreforedling av landbruksprodukter inngår under flyttbar produksjon og er et eksempel på en næring som det må tilrettelegges for å opprettholde i jordbruksbygdene. Lier har en sterk landbruksaktivitet og en sterk markedsprofil innen landbruk.

4.3 Agglomerasjoner og klynger

Drammen har samlokaliseringer, agglomerasjoner og klyngedannelser av ulike kategorier virksomhet i de samme geografiske områdene. Dette skaper store utfordringer og ikke minst barrierer for flere sektorer.

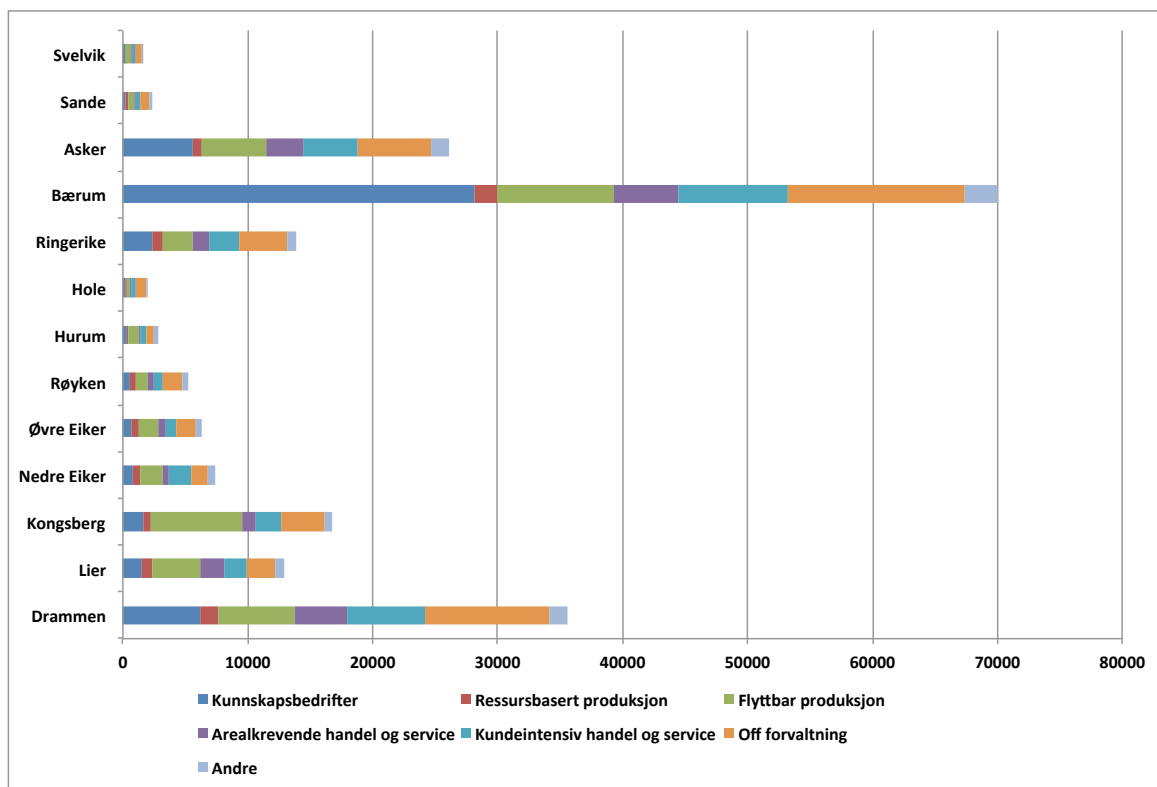
Drammen er i inne i omfattende transformasjonsprosess etter aktiv industrivirksomhet. Dette har bidratt til at man nå befinner seg i en mellomperiode der industri og flyttbar produksjon står foran utflytting, mens tilveksten av kompetansesarbeidsplasser flytter inn i sentrum og danner agglomerasjoner og klynger.

En arealmessig avklaring av hvor de ulike agglomerasjonene skal ligge ville gitt Drammen og Lier er fortrinn. Arealkrevende handel, kompetansemiljøer og offentlig virksomhet, produksjon og logistikk vil på samme måte som kundeintensiv detaljhandel ha markedsmessig nytte av å være samlokalisert. Det skaper forutsigbare arealpriser, potensial for økt bruk av kollektiv transport og gode næringsmiljøer som på sikt kan utvikles fra ren samlokalisering til moderne klyngedannelser med felles innkjøps-, transport- og markedsaktivitet.

Liers utfordring er mangel på strukturer med enhetlig virksomhet som kan dra nytte (synergier) av hverandre. Den offentlige virksomheten er spredt, mens en samlokalisering av denne også kunne styrket annen virksomhet. Lier kommunesentrum ligger perifert i forhold til annen nærings- og handelsaktivitet og blir dermed liggende uten at det styrker den urbane strukturen. Lier kan på et tidlig stadium avklare ulike mål for arealbrukskategorier i ulike delområder. På den måten vil man kunne unngå ny flytting/utflytting om noen tiår.

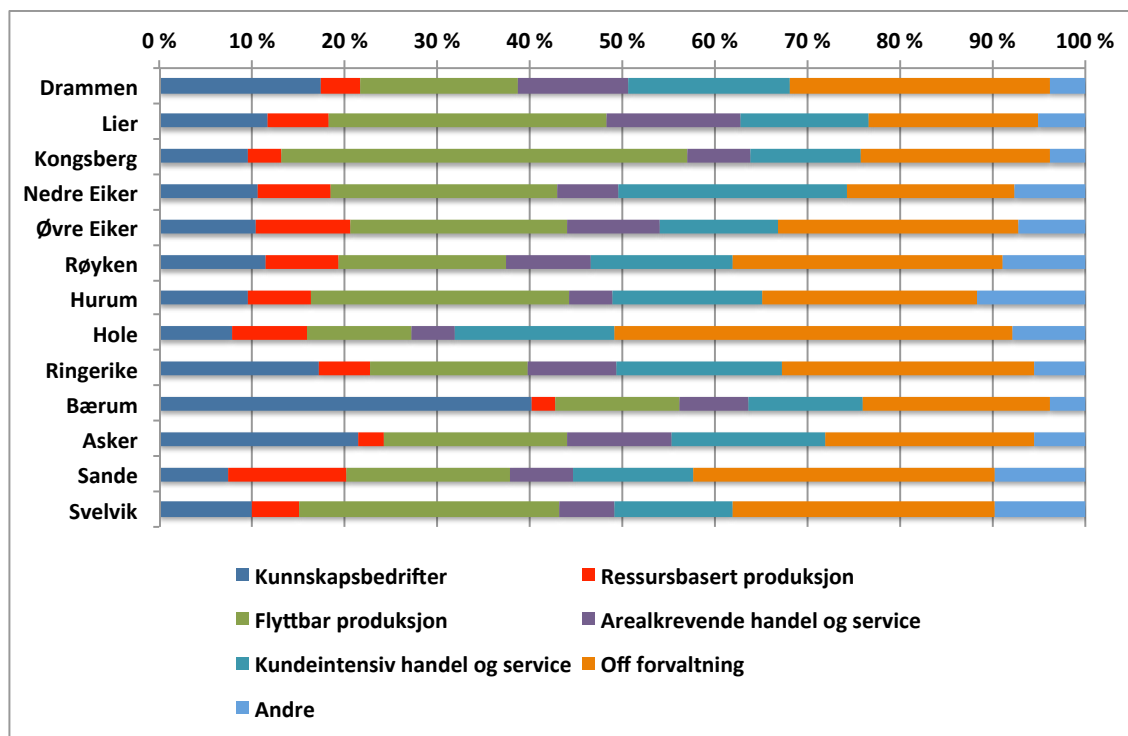
4.4 Regional situasjon – 2011

Drammen har en variert blanding av ulike næringskategorier og er tydelig motor for et omkringliggende omland. Den største utfordringen er at det innenfor kommunens sentrum fortsatt ligger en stor andel bedrifter som på sikt naturlig vil flytte ut, uten at det er foretatt strategiske beslutninger på hvor denne virksomheten er ønsket inn. Dette er en felles utfordring for i kommunene i Oslos randsone. Her har kommunene tilrettelagt for virksomheter som søker lavere arealpriser og utvidelsesmuligheter, med den konsekvens at kommunen senere møter planmessige utfordringer knyttet til lite effektiv arealutnyttelse og utfordringer med at boligområder og arealkrevende virksomhet blir blandet. På en måte blir dette samme problemstilling som man har hatt i bysentrum. Lørenskog er et slikt eksempel og en tilsvarende struktur er under utvikling i sørkorridoren. Dette har man mulighet til å avklare i Buskerudbyen på et tidligere tidspunkt.

Figur 4-5 Antall arbeidsplasser i kommunen i Drammensregionen og Bærum/Asker etter næringskategorier, 2011. Kilde: SSB/Vista Analyse

Figur 4-6 Antall arbeidsplasser – i prosent av totalt for hver kommune. Drammensregionen + Asker og Bærum. 2011. Etter næringskategorier. Kilde: SSB/Vista Analyse

4.5 Sentralsteder og flerkjernestruktur

I sentralstedsteorier er fokus rettet mot lokalisering av husholdningsrettet virksomhet. I Buskerudbyen er det utviklet et hierarki av sentralsteder, men handelstilbudet er særlig stort utenfor bysentrum. Bysentrum i Drammen har mange arbeidsplasser innen både offentlig virksomhet, kompetansearbeidsplasser og flyttbar produksjon, men har en mindre andel kundeintensiv handel. Dette gjenspeiler hvor boligområdene er lokalisert. Handelstilbud følger kunden og dens bosted. Men den følger også de områder som er tilgjengelige med bil. De store handelstilbudene bidrar derfor ikke til byvekst, men kanskje snarere til boligvekst utenfor byen. Drammens fortrinn er imidlertid at det er et stort antall arbeidsplasser i sentrum.

Lier har heller ikke tilrettelagt boligrelatert handelsvirksomhet inn mot sentrum. Husholdningsrettet virksomhet er lokalisert lett tilgjengelig fra boligområder og danner derfor strukturer utenfor bysentrum.

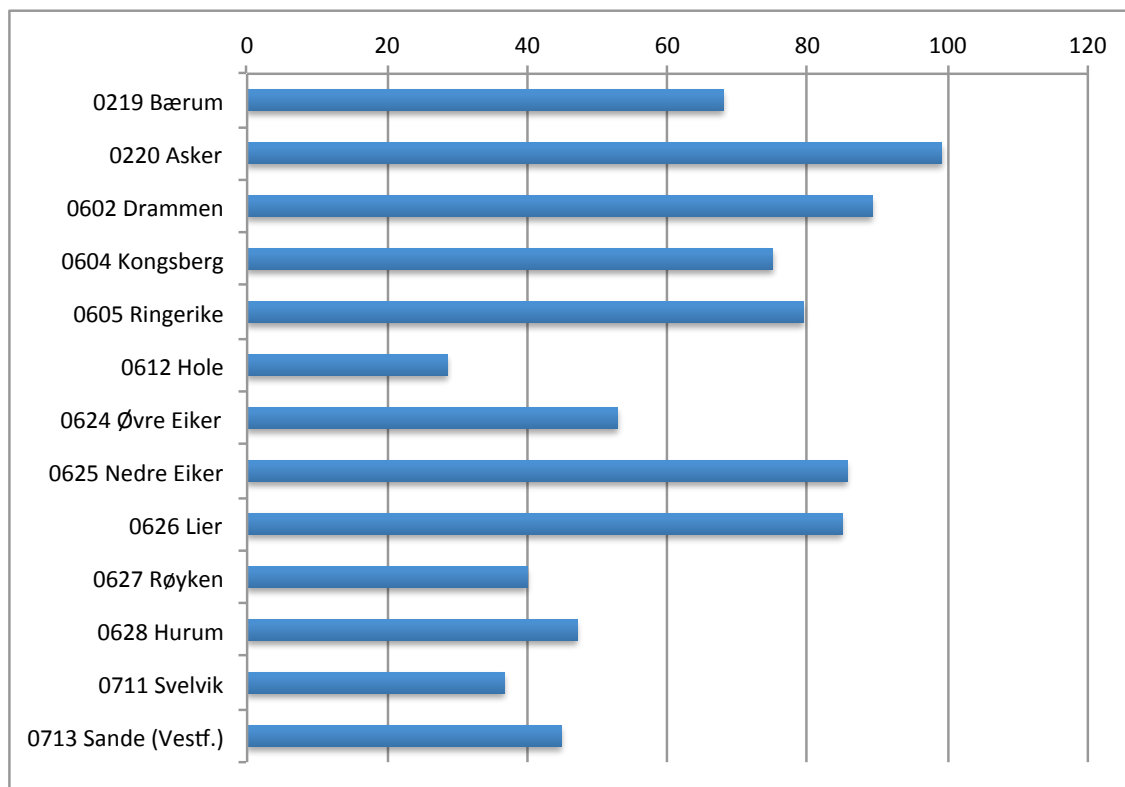
Handelstilbudene ligger spredt i og utenfor Drammen sentrum. Men med et storsenter i Mjøndalen, et på Gulskogen, et på Liertoppen og storvareparker flere steder blir det stor flyt av kunder over kommunegrensene. I tillegg er det betydelig handelstilbud i Asker og Bærum.

Drammen kommune fungerer som viktigste handelssted i sterk konkurranse med Nedre Eiker og Asker/Bærum. Røyken, Hurum, Hole og Øvre Eiker har dels svært liten/eller ingen dekning for de fleste vareslag.

Varehandelsomsetning er en indikasjon på senterhierarkiet. Vi måler omsetningen i dekningsgrader som indikerer omsetning per innbygger i prosent etter landssnitt.

Dekningsgrad lik hundre angir snitt for landet eller etterspørsel = tilbud. Asker har den høyeste dekningsgraden, (Figur 4-7) **Feil! Finner ikke referansekilden.** mye på grunn av møbelvarehuset IKEA som har stort kundeomland og stor omsetning. Lier har også en høy snittomsetning som skyldes både høy omsetning innen plasskrevende varer (for eksempel byggevarer) men også på grunn av kjøpesenteromsetning. Kommuner som har en omsetning.

Drammen og Nedre Eiker har store kjøpesentre som trekker kunder fra en omkringliggende region. Handelsmessig er det en desentralisert senterstruktur i Buskerudbyen der både Lier, Nedre Eiker og Drammen har import av kjøpekraft.

Figur 4-7 Dekningsgrader i varehandel per innbygger i kommuner i regionen. 2013. VistaVare.

4.6 Demografisk utvikling og utdanningsnivå

Fra Vista Analyseres kommune-verktøy har vi hentet indikatorer for demografi, kompetanse og arbeidsmarked i 2012 og sammenliknet med de kommuner i landet som har høyest / lavest utfall på indikatorene.

Befolkningsveksten har ligger rundt to prosent for de fleste kommunene i regionen. Enkelte kommuner på Romerike har erfart en enda høyere vekst enn dette og maksimum for landet ligger på hele fem prosent. Hva angår andel unge versus eldre ligger Drammen relativt høyt, mens Svelvik, Sande og Hurum har lav andel unge i forhold til eldre innbyggere. Samtidig ser vi at det er disse kommunene som har hatt netto innflytting. Tabell 4-1.

Tabell 4-1 Demografi og demografisk utvikling

	Befolkningsvekst: Gjennomsnittlig vekst over tre siste år i prosent (+)	Yngre vs eldre i arbeidsstyrken: Innbyggere 19 - 24 år som andel av innbyggere 60 - 65 år i prosent (+)	Flytting: Netto innflytting i prosent av befolkningen (+)
	2012		
max i landet	5	181	3
min i landet	-3	47	-6
0219 Bærum	2	118	1
0220 Asker	2	122	0
0602 Drammen	2	114	0
0604 Kongsberg	2	95	0
0605 Ringerike	1	98	0
0624 Øvre Eiker	2	102	1
0625 Nedre Eiker	1	112	1
0626 Lier	2	103	1
0627 Røyken	2	101	1
0628 Hurum	1	69	1
0711 Svelvik	1	96	-1
0713 Sande (Vestf.)	2	99	1

Kilde: SSB/Kostra/Vista Analyse

Utdanningsnivået er lavt i Drammen og Lier der 18 prosent av innbyggerne har kun grunnskole som høyeste utdanning, se Tabell4-2. Tilsvarende er det kun hhv åtte og seks prosent som har høyere utdanning mot 18 prosent i Bærum. Fagutdanningsnivået er høyest i Kongsberg (12 prosent) som også har en stor andel produksjonsvirksomhet som krever faglig kompetanse. Det er også her vi finner den høyeste andelen innbyggere med teknologisk kompetanse.

Lier og Drammen har en utfordring i å øke kompetansenivået på sine innbyggere slik at de kan bidra mot en utvikling der kompetanse blir stadig viktigere.

Tabell4-2 Utdanningsnivå

	Andel kun grunnskoleutdanning: Syssestatte med grunnskole som høyeste utdanning etter arbeidssted i prosent av befolkningen i yrkesaktiv alder (-)	Andel høyere utdanning: Syssestatte med utdanning på universitets- og høyskolenivå over 4 år etter arbeidssted i prosent av befolkningen i yrkesaktiv alder (+)	Fagutdannede: Syssestatte med beståtte fagprøver som høyeste utdanning etter arbeidssted i prosent av befolkningen i yrkesaktiv alder (+)	Teknisk/naturvitenskapelig utdanning: Syssestatte med utdanning på universitets- og høyskolenivå opptil 4 år etter arbeidssted i prosent av befolkningen i yrkesaktiv alder (+)
2012				
max i landet	38	18	28	11
min i landet	6	0	3	0
0219 Bærum	13	18	6	7
0220 Asker	12	12	6	6
0602 Drammen	18	8	9	3
0604 Kongsberg	15	12	12	11
0605 Ringerike	16	6	11	3
0624 Øvre Eiker	14	4	8	2
0625 Nedre Eiker	13	3	7	3
0626 Lier	18	6	10	4
0627 Røyken	8	8	4	3
0628 Hurum	12	5	7	2
0711 Svelvik	11	3	5	2
0713 Sande (Vestf.)	9	4	6	2

Kilde: SSB/Kostra/Vista Analyse

4.7 Pendling

Pendling er en indikator på interaksjon mellom kommuner. Der tilbudet av arbeidsplasser er stort pendler folk inn. Samtidig trekker Oslo og Akershus pendlere fra Drammen og Lier østover og skaper pendling også ut av kommunene i Buskerudbyen. Figuren under viser imidlertid at de fleste bor og jobber i den kommunen bor i.

Tabell 4-3 Pendling mellom kommuner. Tall for innbyggere i Oslo som arbeider i Oslo er tatt ut.

Bor i	Bærum, Akershus og Drammen		Kongsberg	Ringerike	Øvre og Nedre Eiker	Lier, Røyken og Hurum	Svelvik og Sande
	Oslo Arb	Arb	Arb	Arb	Arb	Arb	Arb
Bærum, Akershus og Oslo	103279	2426	375	426	314	2272	75
Drammen	6772	17779	564	64	1545	3335	344
Kongsberg	606	501	11279	25	295	101	6
Ringerike	1870	169	48	10189	110	93	2
Øvre og Nedre Eiker	2255	5381	1410	74	9303	1298	72
Lier, Røyken og Hurum	10590	3765	165	62	399	11333	76
Svelvik og Sande	1005	2134	66	8	193	700	2937
Sum	126377	32155	13907	10848	12159	19132	3512

Kilde SSB

5. Utvikling 2008-2012 i regionen

5.1 Innledning

Analysen er gjort på grunnlag av SSBs næringslivsstatistikk for 2008 og 2012. Disse ligger ikke på grunnkrets nivå, men på kommunenivå og skiller seg derfor fra 2011-resultatene som ble presentert i forrige kapittel. Vi vil presentere noen av disse resultatene i dette kapitlet.

5.2 Utviklingen i Drammensregionen

5.3 Næringsutvikling¹

I tabellene under har vi sammenstilt resultater for utvikling i kommunene i vestregionen for 2008-2012. Drammen og Lier hadde i 2008 henholdsvis 36 000 og 12 000 sysselsatte. Av disse var den aller største andelen ansatt i offentlig sektor: hhv 10 500 og 2 000 sysselsatte. Av de øvrige sektorene er handel og produksjon størst, men det var hhv 5 900 og 1 550 sysselsatte i kunnskapsbasert virksomhet og i 2012 var dette økt til 6 300 i Drammen mens det hadde gått litt ned i Lier. Det er viktig at det for fremtiden stimuleres til å samlokalisere offentlig kontorvirksomhet sammen med kompetansearbeidsplassene i privat sektor. Nærhet til stasjonsområde vil være viktig. Flyttbar produksjon er bedrifter som er sårbare når arealprisene øker. I 2008 var det hhv 5 900 og 3 600 sysselsatte i Drammen og Lier i denne sektoren og i 2012 var det 5 800 og 3 900. Det betyr at denne kategorien virksomhet har nedgang i Drammen og økning i Lier. Flere av produksjonsbedriftene i Lier er knyttet opp mot stedeegne ressurser som landbruk og havn og det kan være feilklassifisering i dataene i tabellene under slik at noe av denne produksjonen i stedet skulle vært lagt under ressursbasert produksjon. Ressursbasert produksjon er sterk i regionen (landbruk og havn).

Tabell5-1 Antall sysselsatte etter OsAker. 2008.

Kommune	Arealkrevende handel og service	Flyttbar produksjon	Kundeintensiv handel og service	Kunnskaps-bedrifter	Offentlig forvaltning	Ressurs-basert produksjon	Annet	Totalt
0219 Bærum	4775	9940	8819	26207	13828	2359	3241	69169
0220 Asker	2923	5368	4414	4938	6046	451	1312	25452
0602 Drammen	4483	6370	6174	5760	10561	1279	1275	35902
0604 Kongsberg	1232	6452	2132	1606	3198	590	600	15810
0605 Ringerike	1357	3112	2623	2163	3772	739	762	14528
0612 Hole	70	215	335	176	728	151	182	1857
0624 Øvre Eiker	438	1272	806	604	1577	576	435	5708
0625 Nedre Eiker	510	1829	1619	721	1288	457	487	6911
0626 Lier	1664	3650	1927	1512	2058	833	596	12240
0627 Røyken	498	1023	752	553	1410	407	495	5138
0628 Hurum	92	836	414	244	613	234	331	2764
0711 Svelvik	92	520	182	141	468	71	170	1644
0713 Sande (Vestf.)	134	349	278	174	668	269	215	2087
Totalsum	18268	40936	30475	44799	46215	8416	10101	199210

Kilde Vista analyse

¹ I tekstdelen gjengis tall med færre siffer enn i tabellene.

Tabell5-2 Antall sysselsatte etter OsAker 2012.

Radetiketter	Arealkrevende handel og service	Flyttbar produksjon	Kundeintensiv handel og service	Kunnskapsbedrifter	Offentlig forvaltning	Ressursbasert produksjon	
0219 Bærum	5163	9390	8747	28021	14116	1792	69898
0220 Asker	2969	5198	4351	5630	5871	672	26153
0602 Drammen	4279	6074	6185	6146	9950	1506	35531
0604 Kongsberg	1144	7337	2023	1573	3425	619	16750
0605 Ringerike	1325	2379	2508	2278	3777	771	13814
0612 Hole	95	232	352	205	873	164	2081
0624 Øvre Eiker	639	1481	810	650	1641	655	6331
0625 Nedre Eiker	489	1794	1799	770	1341	586	7333
0626 Lier	1865	3852	1806	1503	2348	844	12873
0627 Røyken	476	957	801	594	1528	410	5230
0628 Hurum	131	785	455	270	658	187	2813
0711 Svelvik	95	462	209	164	466	82	1638
0713 Sande (Vestf.)	158	407	303	171	751	297	2314
Totalsum	18828	40348	30349	47975	46745	8585	202759

Kilde Vista analyse

Utviklingen i perioden viser at Drammen har hatt en økning på 420 sysselsatte innen kunnskapsbedrifter, mens Lier har hatt en nedgang på 12 sysselsatte innen samme kategori. Drammen hadde en nedgang på 647 sysselsatte i offentlig sektor mens Lier hadde en økning på 290. Den største veksten skjer i offentlig forvaltning og er en naturlig følge av vekst i befolkningen.

Utviklingen i arealkrevende handel har vist nedgang for Drammen og økning for Lier. For Liers del antas dette å henge sammen med utviklingen på Liertoppen, mens det for Drammens del henger sammen med utflytting/utflytting til omkringliggende kommuner. Tilsvarende ser vi i forhold til flyttbar produksjon, der det er registrert nedgang i Drammen og økning i Lier. Tabellen under viser også at det i Bærum har vært en nedgang i flyttbar produksjon på 1 100 arbeidsplasser. Det er en naturlig konsekvens av økte arealpriser som følge av pågang av fra kompetansebedrifter og boligutbygging – som begge deler bidrar til økte arealpriser. Lier ligger i randsonen til Oslo/Bærum og antas å ville merke økt etterspørsel etter den type areal som presses ut av pressområdene. Tilsvarende ser vi i Lørenskog, Skedsmo, Ski, Ås og Vestby.

Sammen med Lier har Hole og Røyken har hatt en relativt sett høy vekst i offentlig forvaltning som følge av økt innflytting og aktiv boligutbygging.

Tabellene under viser at det er svært ulik vekst innen ulike arealbrukskategorier næring, og dette henger sammen med at hver enkelt kommune er inne i en ulik utvikling, der noen tar boligvekst, noen transformeres fra industri til urban struktur, noen ivaretar næringsmessige tradisjoner og noen har ledig areal for de næringer som presses ut av byene.

Tabell5-3 Utvikling i antall sysselsatte etter OsAker 2008-2012

Radetiketter	Areakrevende handel og service	Flyttbar produksjon	Kundeintensiv handel og service	Kunnskaps- bedrifter	Offentlig forvaltning	Ressursbasert produksjon	Totalt
0219 Bærum	388	-550	-72	1814	288	-567	729
0220 Asker	46	-170	-63	692	-175	221	701
0602 Drammen	-204	-296	11	386	-611	227	-371
0604 Kongsberg	-88	885	-109	-33	227	29	940
0605 Ringerike	-32	-733	-115	115	5	32	-714
0612 Hole	25	17	17	29	145	13	224
0624 Øvre Eiker	201	209	4	46	64	79	623
0625 Nedre Eiker	-21	-35	180	49	53	129	422
0626 Lier	201	202	-121	-9	290	11	633
0627 Røyken	-22	-66	49	41	118	3	92
0628 Hurum	39	-51	41	26	45	-47	49
0711 Svelvik	3	-58	27	23	-2	11	-6
0713 Sande (Vestf.)	24	58	25	-3	83	28	227
Totalsum	560	-588	-126	3176	530	169	3549

Kilde Vista analyse

Tabell5-4 Utvikling 2008-2012 etter OsAker. I prosent.

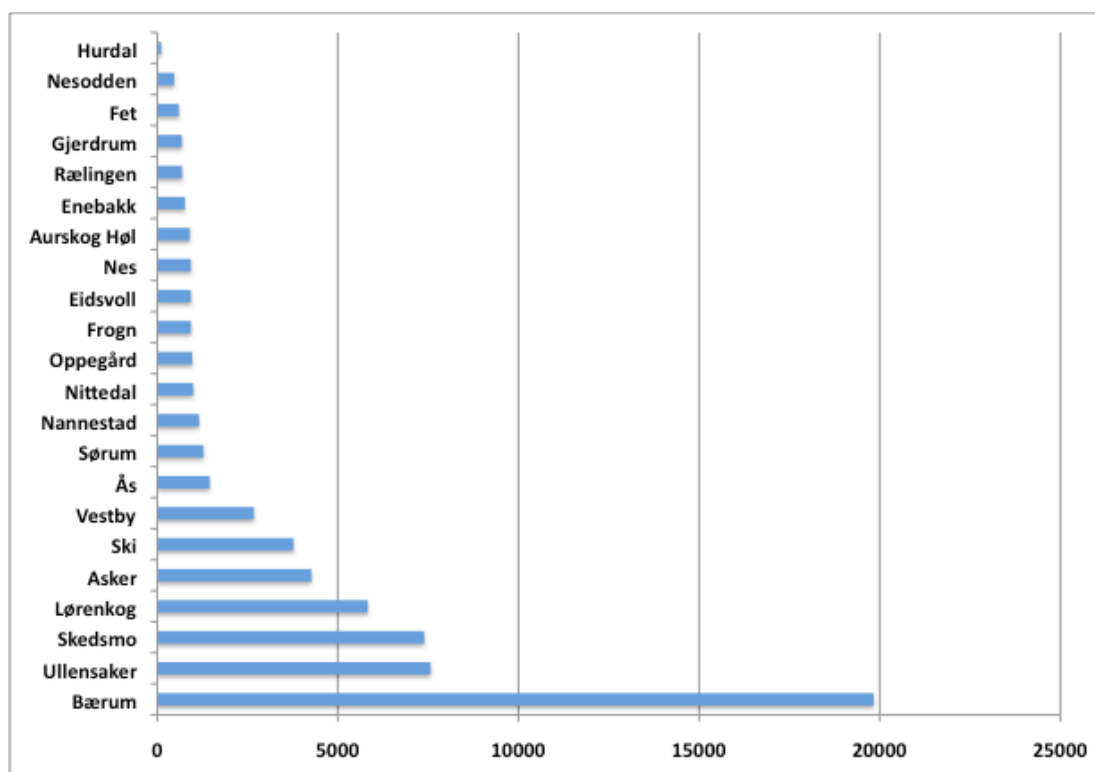
Radetiketter	Areakrevende handel og service	Flyttbar produksjon	Kundeintensiv handel og service	Kunnskapsb edrifter	Offentlig forvaltning	Ressursbasert produksjon	Totalt i %
0219 Bærum	8,1 %	-5,5 %	-0,8 %	6,9 %	2,1 %	-24,0 %	1,1 %
0220 Asker	1,6 %	-3,2 %	-1,4 %	14,0 %	-2,9 %	49,0 %	2,8 %
0602 Drammen	-4,6 %	-4,6 %	0,2 %	6,7 %	-5,8 %	17,7 %	-1,0 %
0604 Kongsberg	-7,1 %	13,7 %	-5,1 %	-2,1 %	7,1 %	4,9 %	5,9 %
0605 Ringerike	-2,4 %	-23,6 %	-4,4 %	5,3 %	0,1 %	4,3 %	-4,9 %
0612 Hole	35,7 %	7,9 %	5,1 %	16,5 %	19,9 %	8,6 %	12,1 %
0624 Øvre Eiker	45,9 %	16,4 %	0,5 %	7,6 %	4,1 %	13,7 %	10,9 %
0625 Nedre Eiker	-4,1 %	-1,9 %	11,1 %	6,8 %	4,1 %	28,2 %	6,1 %
0626 Lier	12,1 %	5,5 %	-6,3 %	-0,6 %	14,1 %	1,3 %	5,2 %
0627 Røyken	-4,4 %	-6,5 %	6,5 %	7,4 %	8,4 %	0,7 %	1,8 %
0628 Hurum	42,4 %	-6,1 %	9,9 %	10,7 %	7,3 %	-20,1 %	1,8 %
0711 Svelvik	3,3 %	-11,2 %	14,8 %	16,3 %	-0,4 %	15,5 %	-0,4 %
0713 Sande (Vestf.)	17,9 %	16,6 %	9,0 %	-1,7 %	12,4 %	10,4 %	10,9 %
Totalsum	3,1 %	-1,4 %	-0,4 %	7,1 %	1,1 %	2,0 %	1,8 %

Kilde Vista analyse

6. Utviklingen i Oslo-Akershus

I dette avsnittet presenteres noen utviklingstrekk for næringsutvikling i Oslo og Akershus fra 2000-2011. Oslo er motor i utviklingen også i Drammensregionen og det er derfor relevant å ha utviklingen i Oslo Akershus som bakteppe.

Sysselsettingsveksten har vært størst i Bærum med 20 000 nye arbeidsplasser – en vekst på 41 prosent i perioden. Figur 6-1. Sammen med de 4200 nye arbeidsplassene i Asker gir dette den regionalt sett største veksten i Akershus etter Oslo. Asker og Bærum har i 2011 i alt 93 000 arbeidsplasser mot Oslos 420 000 arbeidsplasser.

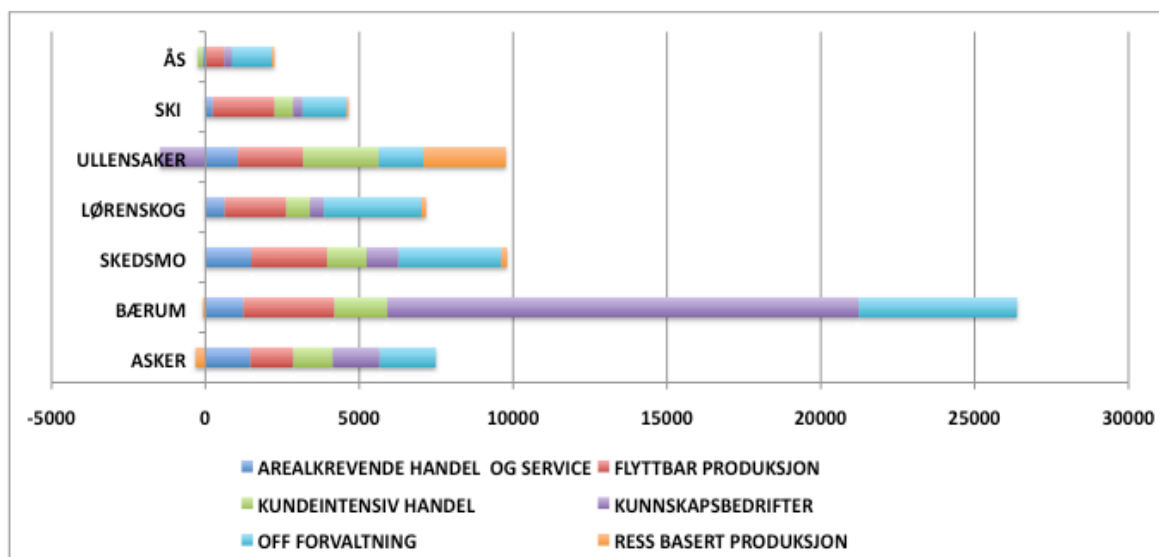

Figur 6-1 Utvikling i antall arbeidsplasser i kommunene i Akershus fra 2000-2010.

Kilde Vista Analyse

Utviklingen av arbeidsplasser i Oslo-Akershus er preget av sterkt differensiert utvikling der særlig vestregionen tar den største andelen av kompetansearbeidsplasser, mens veksten i arealkrevende virksomhet vokser mest øst for Oslo. Figur 6-2.

Figur 6-2 Sysselsatte etter næringskategori for de største kommunene. Utvikling 2000-2011. Etter kommune. Kilde: Vista Analyse

Antall kompetansearbeidsplasser i Drammensregionen er svak sammenliknet med Oslo/Bærum. Det er med andre ord veksten i Oslo/Bærum som blir motor for vekst i Drammensregionen.

6.1.1 Funn, vurderinger og drivkrefter i de ulike næringskategoriene i Oslo-Akershus

Arealkrevende handel og service

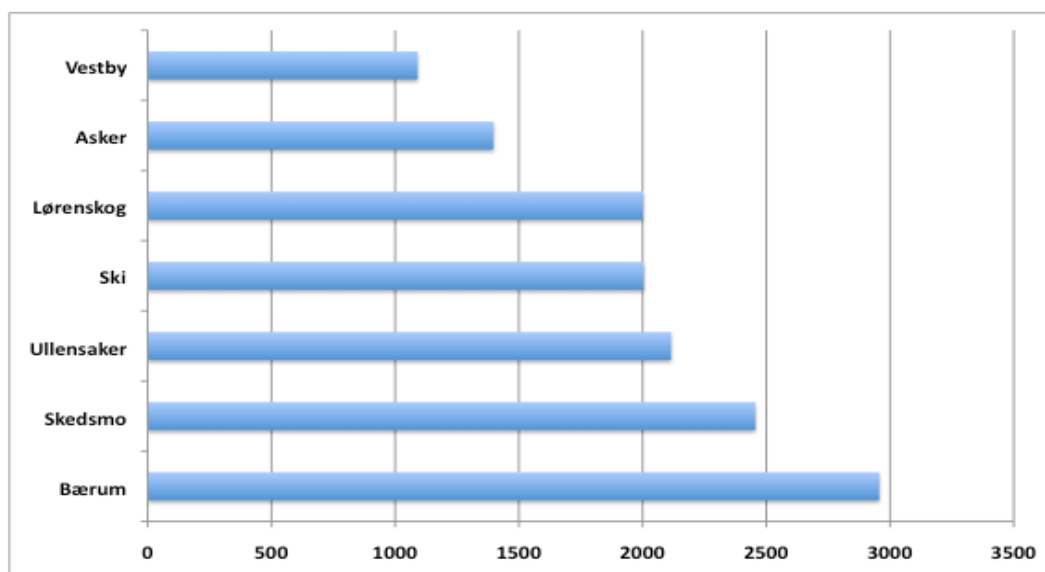
Næringskategorien arealkrevende handel og service har økt sterkt de siste ti årene. Forbruket har økt med opp mot 40 prosent for en rekke forbruksvarer, og strukturendringene i varehandelen med stadig flere varehandelshus innen big-box-konseptet (fabrikkliknende bygg beliggende i randsonen av bysentrum), bidrar til prisgunstige alternativer innen varehandelen. Billige forretningsbygg sammen med billige tomter og stadig større etterspørsel på grunn av økt inntekt, gir prisgunstige varer. Nær 25 000 nye arbeidsplasser er skapt innen arealkrevende handel og service i perioden. Oslo har tatt den langt største veksten med 17 000 arbeidsplasser. Mange av disse arbeidsplassene ligger langs aksene Ensjø-Ulven-Økern-Alna-Furuset. Aksen fortsetter mot Karihaugen og Visperud i Lørenskog. Antagelig er dette landets største storhandelsakse, og forretningene her – med IKEA i spissen - har nedslagsfelt langt utover Oslo og Akershus. Lørenskog har tatt tak i muligheten denne storhandelsaksen gir, og kommunen har tilrettelagt storhandelsområder fra E6 mot Visperud.

Resultatene viser at arealkrevende handel og service følger inntekt og boliger. Handelskonseptene innen denne kategorien lokaliserer seg nær kunden – altså tett på byen – men ofte lett tilgjengelig med bil fra hovedveinet. E6 og E18 er de mest ideelle lokaliseringskriterier for bedrifter i denne næringskategorien.

Flyttbar produksjon

Flyttbar produksjon er definert som bedrifter som ikke er stedsbundet i forhold til marked. Tilgjengelighet (primært fra vei) er et lokaliseringkriterie for bedrifter i denne næringskategorien. De er ofte prisømfintlige, og kan derfor velge ny lokalisering ved økende

arealpriser. En stor andel av disse bedriftene er lokalisert langs hovedveinettet. Bærum har hatt størst vekst innenfor denne kategorien. Dette kan både tilskrives særlig stor økonomisk aktivitet i Bærum, eller god tilgang på arealer. Figur 6-3

Figur 6-3 Kommuner i Akershus med vekst på flere enn 1000 arbeidsplasser i kategorien flyttbar produksjon. Perioden 2000-2011. Antall sysselsatte. Kilde: Vista Analyse

Produksjonsbedrifter som er flyttbare utgjør i 2011 i alt 17 prosent av totalt antall sysselsatte i Oslo/Akershus, men det er store variasjoner kommunene i mellom. For Akershus utgjør dette anslagsvis 46 000 arbeidsplasser og for Oslo utgjør det 63 000.

Høyest andel av sysselsatte i produksjonsbedrifter i Akershus har Nittedal kommune med 35 prosent med nesten 2 500 sysselsatte. Vestby kommune har 34 prosent av de sysselsatte i denne kategorien (1 900 sysselsatte). Ski har tilsvarende 31 prosent og nær 4 100 sysselsatte i produksjonsbedrifter. Tallene viser at en betydelig andel sysselsatte arbeider i det vi har definert som flyttbar produksjon.

Veksten i disse arbeidsplassene er størst i Oslo med 10 700 arbeidsplasser. Men Asker og Bærum har hatt en vekst på nesten 4 000 arbeidsplasser i perioden.

Kundeintensiv handel og service

Antall sysselsatte i den kundeintensive varehandelen har økt i perioden. Totalt for hele regionen har økningen i antall sysselsatte vært på 33 prosent. Det har i perioden vært en økning med 24 700 arbeidsplasser fra 2000-2011. Nær 14 000 av disse har kommet i Oslo, mens de øvrige 10 000 har spredt seg over hele Akershus og mest i de største kommunene.

Ullensaker har hatt størst vekst i Akershus med nær 2 500 sysselsatte, noe som blant annet er knyttet til Gardermoen. Her ligger Norges største kjøpesenter med omsetning på 4,6 milliarder kroner per år og 1 200 ansatte. Bærum følger som nummer to i Akershus med en økning på 1 700 sysselsatte innen denne kategorien. I Oslo vest og Bærum vil forbruket være nærmere 20 prosent høyere enn i resten av regionen, noe som bidrar til den sterke veksten i varehandel i dette området.

Kunnskapsbedrifter

Etterspørselen etter kompetanse har økt i perioden, og mens 19 prosent av arbeidsplassene var kompetansearbeidsplasser i 2000, var dette økt til 25 prosent i 2011. Den største andelen kompetansearbeidsplasser ligger i Oslo, men Bærum hadde en andel på 41 prosent av sine sysselsatte i kompetansebedrifter i 2011 mot 25 prosent i 2000. Veksten har vært på 16 000 arbeidsplasser i Bærum. Oslo har hatt en vekst i denne kategorien med 38 000 arbeidsplasser i perioden. Bærum ligger midt i kompetanseaksen som strekker seg fra Oslo sentrum, via Skøyen, Lysaker/Fornebu, Asker og videre mot Drammen og Kongsberg.

Vekst i offentlige arbeidsplasser

En vesentlig endring i arbeidsmarkedet er at offentlig sektors andel av det totale antall sysselsatte øker. Mens andelen offentlig ansatte var 19 prosent av totalt antall sysselsatte i 2000, var den 26 prosent i 2011. Størst andel ansatte i offentlig sektor har de minste kommunene. Her kan andelen sysselsatte i offentlig sektor ligge så høyt som 47 prosent (Hurdal), 37,5 prosent (Eidsvoll) og 45 prosent (Rælingen). I flere av de små kommunene i Akershus er altså offentlig sektor viktigste arbeidsplass. Veksten i antall sysselsatte har vært på 63 prosent. Veksten i offentlig forvaltning har i perioden vært på 40 800 arbeidsplasser i Oslo og om lag 26 000 arbeidsplasser i Akershus.

6.1.2 Differensiert næringsstruktur i Oslo/Akershus

Flere av de store internasjonale selskapene er samlokalisert på Fornebu, og har dermed bidratt til spredning utenfor Oslo. For de store selskapene blir de gamle lokalene i sentrum for små, og de etablerer seg i nye signalbygg utenfor bysentrum sammen med tilsvarende virksomhet. Tendensen er at de flytter vestover.

Store offentlige institusjoner velger også lokalisering utenfor sentrum. A-Hus er lokalisert utenfor Lørenskog/Strømmen sentrum og UMB på Ås ligger også utenfor Ås sentrum. Mange kommunehus ligger utenfor sentrum, og det er stadig eksempler på offentlige etater som velger lokalisering utenfor sentrum på lik linje med store private selskaper (Fylkesmannen flytter ut av Lillehammer sentrum, politiet flytter ut av Skien sentrum, Statens Hus er lagt utenfor Tønsberg). Drammen sykehus er vurdert flyttet ut av Drammen sentrum.

Gjennom rikspolitiske bestemmelser for etablering av kjøpesentre har myndighetene bidratt til økt fokus på etablering av varehandel inn i byers og tettsteders sentrum. Dette har bidratt til at mye av handelstilbudet er lokalisert i eller opp mot sentrum. Med økt forbruk og økt kjøpekraft har den plasskrevende handelsvirksomheten også økt i omfang. De store handelsaktørene samlokaliseres i randsonen rundt Oslo i områder som er lett tilgjengelige for store kundeomland langs de viktigste innfartsårene til Oslo (f. eks Billingstad, Skui, Alna, Furuset, Karihaugen, Visperud).

Langs E6 i Follo er nye områder lagt ut til næringsvirksomhet. Her finner vi en samlokalisering av bedrifter som trekker har import/eksport av varer som fraktes på vei over Svinesund. I Lørenskog, Nittedal og Skedsmo samlokaliseres arealkrevende virksomhet langs de store hovedveiene.

Eksemplene foran viser at det ikke bare er den arealkrevende virksomheten som trekker seg ut av sentrum.

Parallelt med sentralisering, byvitalisering og sentrumsnær boligbygging, trekker næringslivet seg ut av bysentrum og bidrar til utvikling av det vi kan kalle "smultringbyer". Drivkreftene bak er i hovedsak til økonomisk vekst, sentralisering og befolkningsvekst.

6.1.3 Samlokalisering og agglomerasjoner

Bransjer lokaliserer seg ofte i samme områder. Det klassiske eksempelet med møbelgate i Møllergata er blant de eldste eksemplene i Oslo. Møbelforretningene tenderer fortsatt til samlokalisering. Flere ligger i Groruddalen og andre ligger i Bærum/Asker. Tilsvarende gjelder for Ensjø der bilforretningene har vært samlokalisert.

Flere av kommunene nær Oslo har en eller flere næringskategorier som er samlokalisert i klyngedannelser. Bærum har hatt den sterkeste veksten i Akershus innen kulturelle næringer (vekst på 3 000 arbeidsplasser). Life science har økt mest i Oslo (45 000 arbeidsplasser). Innen teknologi er det Bærum som tar den største veksten. I dette kapitlet er noen av resultatene sammenstilt.

Høykompetansebedrifter er i stor grad samlokalisert langs akse som starter i Oslo og følger vestover med Skøyen, Lysaker, Fornebu og Asker. Og de vokser langt raskere her enn andre steder. I dette kompetansemiljøet finnes både teknologi- og IKT-næringer sammen med finans. Oslo kommune har hatt den største veksten innen IKT med 14 400 arbeidsplasser mot Bærums 8 000. Mens Oslo har hatt en vekst innen teknologi på 1 400 arbeidsplasser har veksten vært dobbelt så stor i Bærum (3 100). Også innen finans har Bærum tatt størst vekst med 2 500 arbeidsplasser mot Oslos 643.

7. Framskrivninger til 2030

7.1 Differensiert utvikling – næringsprofil- egnethet

I framskrivningene nedenfor finner vi at næringslivet utvikles ulikt i ulike geografiske områder. Like næringer samler seg i felles områder, som dermed får en spesifikk profil. Næringslivet ønsker marked i nærheten, og konkurrenter samler seg. Samtidig som næringslivet konkurrerer, utveksles informasjon og kompetanse, noe som styrker konkurransen mellom bedrifter utenfor regionene og mot internasjonale markeder. Når slike næringsmiljøer er etablert, vil det ta tid å endre på det¹. Dette resulterer i ulik vekst i ulike geografiske områder, og en ser at næringsprofilen på det enkelte området forsterkes ytterligere ved ny vekst. Da kan det bli vanskelig for en kommune/knutepunkt å snu utviklingen mot en annen næringsstruktur enn den som er etablert. Transport og logistikk ligger tradisjonelt i utkanten av bykjernen og særlig i nabokommunene til Drammen. Her ligger også plasskrevende varehandel. Vi ser samlokalisering av kompetansemiljøer i Drammen sentrum, med en klyngedannelse innen helse ved Papirbredden og et teknologiklynge i Kongsberg.

7.2 Framskrivninger av sysselsetting

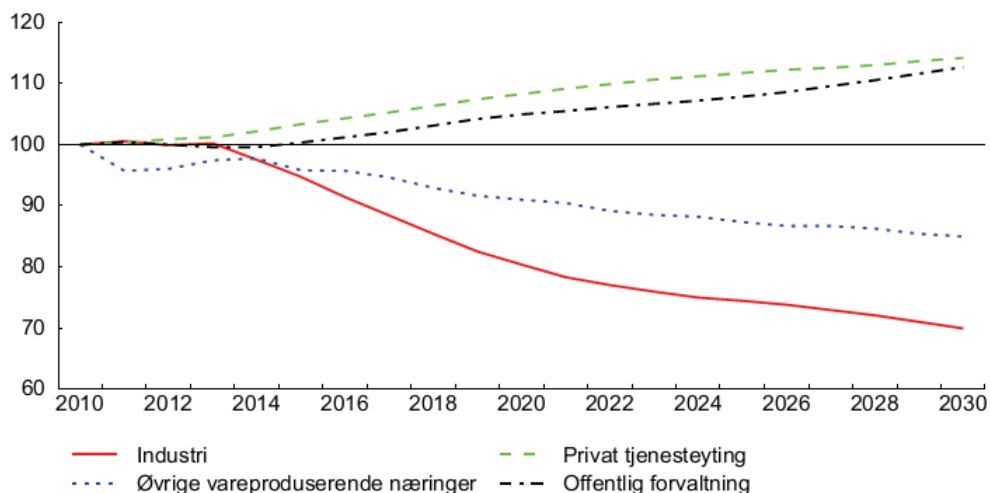
Som grunnlag for anslag på sysselsetting frem til 2030 har vi basert oss på modellberegninger i Vista Analyses makroøkonomiske modell NOREG, og Statistisk sentralbyrås makroøkonomiske modell MODAG og Statistisk sentralbyrås befolkningsframskrivninger. Makromodellene gir begge konsistente framskrivninger av økonomisk utvikling på detaljert næringsnivå, basert på omfattende empiriske studier av drivkrefter bak den økonomiske utviklingen kombinert med sannsynlig videre utvikling i sentrale ytre drivkrefter i norsk økonomi. Næringsinndelingen i sektorene er noe forskjellig, og vi har brukt MODAG for å framskrive samlet sysselsetting. NOREG er brukt som kvalitetssjekk og i framskrivninger av utdanningsnivået og innvandringsanalyser.

Beregningene tar utgangspunkt i fordelingen av arbeidsplasser på næringer innenfor hver kommune i 2012, og framskriver utviklingen med veksten i tilsvarende næringskategorier i makromodellen.

Figur 7-1 viser den forventede utviklingen i produksjonssammensetning mellom næringer fram mot 2030. Det ventes en økning i tjenesteyting og offentlig forvaltning, mens industri og øvrig vareproduksjon reduseres. Den samlede inntektsveksten i Norge drives framover av blant annet teknologisk utvikling. Det ventes en sterk vekst i verdiskapingen i privat tjenesteyting, noe som er en antatt fortsatt trend i offentlig forvaltnings kjøp av tjenester fra privat tjenesteytende sektor. En annen grunn er en relativ vridning i husholdningenes etterspørsel i retning av mer tjenester. Regnet som andel av samlet BNP øker verdiskapingen i offentlig forvaltning klart som følge av eldrebølgen og bedring av standarden i helse- og omsorgssektoren. At forbrukerne ønsker å bruke mer av tjenester når de blir rikere er et vanlig utviklingstrekk ved økonomisk vekst.

---

¹ Muntlig meddelelse, Akershus Eiendom AS

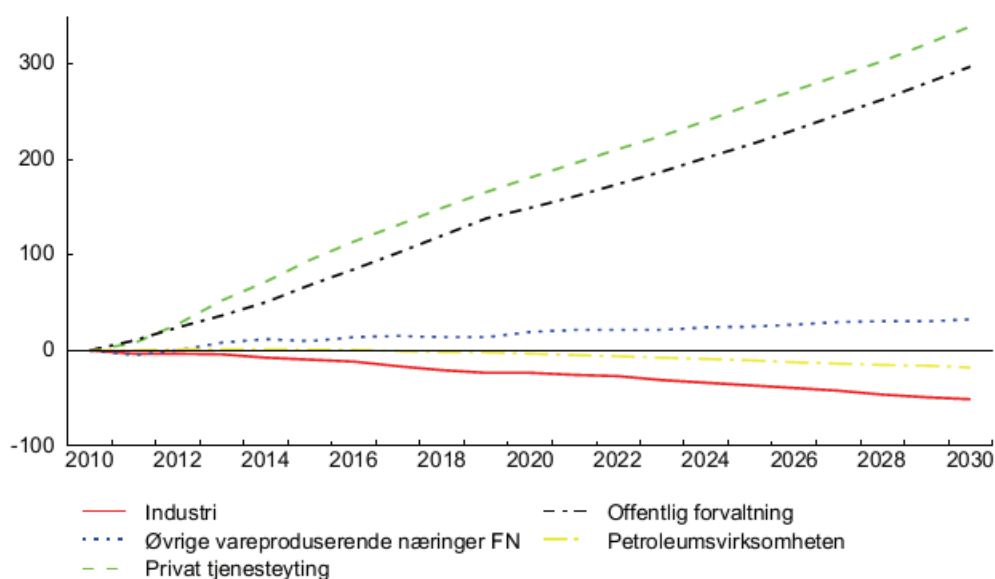

Figur 7-1 Endring i bruttoproduktet i næringene som andel av bruttoproduktet for Fastlands-Norge. 2010=100

Kilde: SSB (2010)

Figur 7-2 viser speilbildet for sysselsettingen. Sysselsettingen i industrien og i petroleumsvirksomheten forventes å synke noe absolutt sett. Det gjelder også i industrien hvor produktivitetsveksten er ganske høy. Annen vareproduksjon er en sammensatt gruppe med primærnæringene, der sysselsettingen synker, og bygg og anlegg, der den øker. Veksten i sysselsetting er størst i tjenesteyting. I privat tjenesteyting øker sysselsettingen med over en fjerdedel fra 2010 til 2030, og i offentlig forvaltning er økningen på nærmere 40 prosent.

Bak sysselsettingsendringene ligger også en ventet befolkningsvekst fra 2012 til 2030. Befolkningsutviklingen gir rom for en klar økning i sysselsettingen. Økt utdanningsnivå trekker også i retning av økt arbeidstilbud. Sterk vekst i de eldre aldersgruppene trekker imidlertid i retning av at forholdet mellom samlet tilbud av arbeidskraft og befolkningen i arbeidsdyktig alder går ned.

Figur 7-2 Endring i sysselsetting i forhold til sysselsettingen i 2010, i tusen personer

Kilde: SSB (2010)

På bakgrunn av disse forutsetningene om næringsutviklingen og dagens antall arbeidsplasser i kommunene, framskrives sysselsettingen i kommunene etter næringer. Til slutt justeres framskrivningen i tråd med de siste anslagene for den yrkesaktive befolkningen (20-66 år) i SSBs befolkningsframskrivninger for de enkelte kommunene.

Resultatene framkommer i Tabell7-1.

Den forventede samlede sysselsettingsveksten varierer sterkt mellom kommunene, fra 2 prosent i Hurum til 34 prosent i Hole. Dette henger sammen med dagens demografiske profil i kommunene og forlengelser av fødsels-, døds- og innvandringstrender. Ulik sammensetning av næringene i 2012 og ulik vekst i næringene fram til 2030 gir variasjonen i sysselsettingsveksten i kommunene over tid.

Videre varierer andelen av sysselsettingen på de ulike hovedkategoriene. Det skyldes at kommunene har ulik fordeling i utgangspunktet (i 2012), og at vi forventer variert vekst i forskjellige næringer fram mot 2030. Dette gir variasjonen i sysselsettingsendringene i kommunene over tid.

Tabell7-1 Vekst i sysselsetting etter hovedkategorier, 2012-2030, antall personer.

	Kunn- skaps- bedri- fter	Ressurs basert produk- sjon	Flytt- bar produk- sjon	Areal- krev- ende handel og service	Kunde- inten- siv handel og service	Offen- tlig forvalt- ning	Annet	Sum	Vekst
0219 Bærum	2953	94	1399	942	1595	3744	-504	10224	15 %
0220 Asker	484	23	670	480	703	1427	-297	3491	13 %
0602 Drammen	840	124	1103	924	1335	2996	-231	7092	20 %
0604 Kongsberg	192	42	1218	229	404	973	-111	2946	18 %
0605 Ringerike	59	-18	158	129	244	658	-192	1040	8 %
0612 Hole	55	34	73	34	125	393	-11	702	34 %
0624 Øvre Eiker	149	112	412	201	255	668	-45	1753	28 %
0625 Nedre Eiker	119	58	358	115	422	430	-85	1417	19 %
0626 Lier	352	148	1090	597	578	969	-62	3673	29 %
0627 Røyken	160	85	305	170	286	691	-32	1664	32 %
0628 Hurum	-1	-10	28	9	30	92	-88	60	2 %
0711 Svelvik	6	-1	37	11	23	88	-38	126	8 %
0713 Sande (Vestf.)	50	68	139	60	115	359	-12	779	34 %

Innenfor hovedkategoriene ventes veksten å bli høyest innenfor offentlig forvaltning. Denne sektoren er ventet å øke sterkt i årene framover blant annet som følge av eldrebølgen og bedring av standarden i helse- og omsorgssektoren. Videre ventes en relativt sterk vekst i varehandel og spesielt i privat tjenesteyting i årene framover. Det gir en vekst i både arealkrevende og kundeintensiv handel og service. At forbrukerne ønsker å bruke mer av tjenester når de blir rikere er et vanlig utviklingstrekk under økonomisk vekst. Sysselsettingsveksten innenfor flyttbar produksjon ventes å bli noe lavere som følge av at en venter en svakere utvikling i sysselsettingen i industrien. Veksten er lavest for ressursbasert produksjon, som henger sammen med svak forventet sysselsettingsvekst i primærnæringene og i industrien. Hovedkategorien annet inneholder gjenspeiler blant annet produksjon av

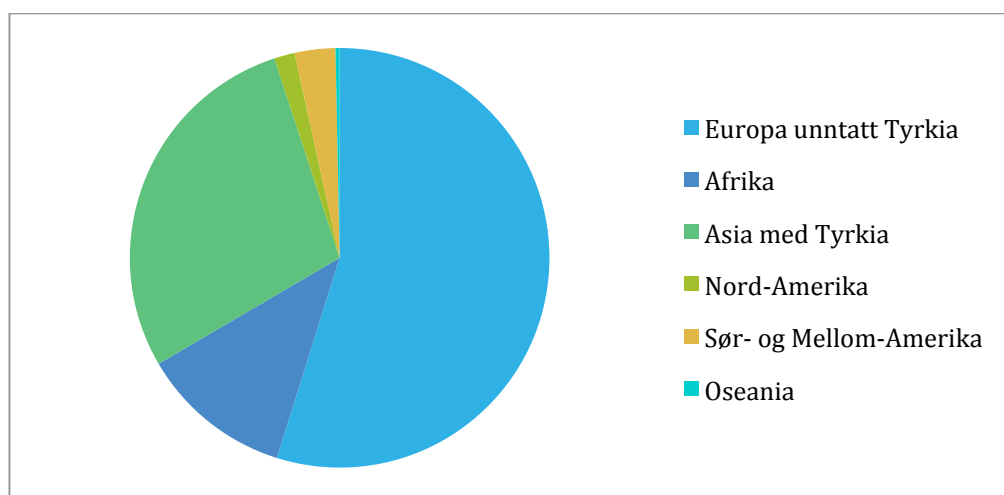
konsumvarer, skip, verkstedprodukter og forsvar, der det ventes at sysselsettingen vil gå ned fram mot 2030.

7.3 Effekter av innvandring

Andelen innvandrere¹ i forhold til hele befolkningen er vesentlig høyere i Lier og Drammen enn i resten av landet. I Drammen er andelen 20 prosent og Lier 15 prosent, se **Tabell7-2**. Landsgjennomsnittet ligger på 12 prosent. Over halvparten er innvandrere fra Europa utenom Tyrkia, deretter utgjør Asia med Tyrkia største andelen på 28 prosent, og Afrika 12 prosent, se Figur 7-3

Tabell7-2 Innvandrerbefolkningen i kommunene, 1.1. 2014

	Innbyggere, antall	Innvandrere, antall	Prosent innvandrere
0219 Bærum	118588	18768	16 %
0220 Asker	58338	8845	15 %
0602 Drammen	66214	13146	20 %
0604 Kongsberg	26406	3457	13 %
0605 Ringerike	29624	3006	10 %
0612 Hole	6595	834	13 %
0624 Øvre Eiker	17919	1940	11 %
0625 Nedre Eiker	23811	3332	14 %
0626 Lier	25175	3709	15 %
0627 Røyken	20621	2409	12 %
0628 Hurum	9330	954	10 %
0711 Svelvik	6580	623	9 %
0713 Sande	9036	826	9 %
Hele landet	5109056	500500	10 %

¹ Personer født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre og fire utenlandsfødte besteforeldre.

Figur 7-3 Andeler innvandrede i den norske befolkningen etter verdensdeler, 1.1.2014.

I framskrivningen av sysselsettingen har vi lagt SSBs mellomalternativ i befolkningsframskrivningene til grunn. Her ventes innvandrerbefolkningen å øke med rundt 75 prosent fram til 2030. Veksten ventes å bli særlig høy fra østeuropeiske EU-land, med en dobling av innvandrerbefolkningen. Befolkningsframskrivningene er basert på forutsetninger om den økonomiske utviklingen framover. Mellomalternativet legger til grunn at inntektsnivået i Norge i forhold til resten av verden vil synke i takt med synkende petroleumsinntekter. Etter hvert vil inntektsnivået bli liggende 10 prosent over OECD-nivået. Da vil innvandringen reduseres. Nettoinnvandringen er på lang sikt anslått å bli 10 000-15 000 personer årlig.

SSB har i tillegg laget to alternativer for høy og lav innvandring, basert på andre forutsetninger om den økonomiske utviklingen i Norge og verden. Nedenfor har vi lagt til grunn høyalternativet for innvandring, for å få et inntrykk av hvordan sysselsettingen etter næringer kan utvikles under forutsetninger om en høyere innvandrings- og dermed befolkningsvekst.

I høyalternativet antas at dagens inntektsforskjeller mellom Norge og resten av verden videreføres til 2100. Det innebærer en fortsatt høy innvandring i årene framover. Siden utvandringen også øker fordi det blir flere potensielle utvandrere, vil nettoinnvandringen gradvis bli lavere. Nettoinnvandringen vil ifølge dette alternativet være minst 25 000 årlig.

I høyalternativet er befolkningen 4,6 prosent høyere nasjonalt i 2030 sammenlignet med SSBs middelalternativ. Økningen i Lier og Drammen ligger på landsgjennomsnittet. Ved bruk av modellen NOREG har vi anslått endringer i produksjon og sysselsetting som følge av økt tilgang på arbeidskraft. Økt tilgjengelighet av arbeidskraft reduserer produksjonskostnadene, spesielt i arbeidsintensive næringer. Med SSBs forutsetninger om høyere innvandring vil BNP i 2030 ifølge NOREG ligge 3 prosent høyere enn i mellomalternativet. Høyere innvandring vil altså både øke sysselsettingen og produksjonen i kommunene. Innenfor privat tjenesteyting anslår vi at sysselsettingen vil ligge rundt 6 prosent høyere i høyinnvandringsalternativet.

Vi har økt anslagene på sysselsetting i kommunene ved å legge til grunn samme vekstfaktor som for framskrivningene for befolkningen samlet i høyinnvandringsalternativet, se tabell under. I Lier øker sysselsettingen med 28 prosent, mot 23 prosent i mellomalternativet, og i Drammen med 30 prosent mot 24 prosent i mellomalternativet.

Tabell 7-3 Vekst i sysselsetting etter hovedkategorier, 2012-2030, antall personer og prosent, alternativet med høy innvandring.

	Kunnskapsbedrifter	Ressursbasert produksjon	Flyttbar produksjon	Areal-krevende handel og service	Kunde-intensiv handel og service	Offentlig forvaltning	Annet	Sum	Vekst
0219 Bærum	2953	94	1399	942	1595	3744	-504	84188	20 %
0220 Asker	484	23	670	480	703	1427	-297	31161	19 %
0602 Drammen	840	124	1103	924	1335	2996	-231	44558	25 %
0604 Kongsberg	192	42	1218	229	404	973	-111	20716	24 %
0605 Ringerike	59	-18	158	129	244	658	-192	15490	12 %
0612 Hole	55	34	73	34	125	393	-11	2904	40 %

0624 Øvre Eiker	149	112	412	201	255	668	-45	8447	33 %
0625 Nedre Eiker	119	58	358	115	422	430	-85	9140	25 %
0626 Lier	352	148	1090	597	578	969	-62	17283	34 %
0627 Røyken	160	85	305	170	286	691	-32	7197	38 %
0628 Hurum	-1	-10	28	9	30	92	-88	2997	7 %
0711 Svelvik	6	-1	37	11	23	88	-38	1830	12 %
0713 Sande	50	68	139	60	115	359	-12	3212	39 %

---

8. Hovedfunn

8.1 Regionale særtrekk

Oslo er motoren for en stor omkringliggende region – også Drammensregionen

Oslo er motor for næringsutviklingen i hele Osloregionen. Antall arbeidsplasser i Oslo økte med 38 200 kompetansearbeidsplasser og 40 800 arbeidsplasser i offentlig sektor i perioden 2000-2011. Vesentlig for regionen rundt er hvordan utviklingen går i Oslo. I sentrum har det skjedd en sterk transformasjon av industriarbeidsplasser til boliger og arbeidsintensive arbeidsplasser og særlig kompetansearbeidsplasser - men også til friområder. Nærings som presses ut av Oslo som følge av strukturendringer og økte arealpriser, presses ut av Oslo.

Teknologiaksen mot Kongsberg

Næringslivets sammensetning i Oslo og i de korridorene som går ut fra Oslo, gir sterke føringer for utviklingen av næringslivet i Osloregionen. Den aksen som har størst betydning for Drammen og Lier er aksen vestover. Fra Oslo via Skøyen strekker teknologi- og kompetanseaksen seg vestover mot Drammen og Kongsberg. Her ligger både produksjonsbedrifter og kontorarbeidsplasser. Det ligger flere kompetansekjerner langs denne teknologiaksen. De viktigste er Lysaker, Fornebu, Sandvika, Asker og Kongsberg.

Kongsberg har utviklet et sterkt teknologifaglig miljø med en blanding av høyere teknologisk utdanning og fagbrev som gjenspeiles i bedriftene. Kongsbergmiljøet har ikke bare kontorarbeidsplasser som konsekvens av sitt kompetansemiljø, men også en høy andel innbyggere med fagbrev som følge av flere produksjonsbedrifter som er en direkte konsekvens av fagmiljøet i Kongsberg. Kongsberg styrker sin posisjon som teknologiklynge gjennom teknisk utdanningsinstitusjon.

Drammen har også utviklet en klyngedannelse innen elektroteknisk industri som i liten grad fremkommer av resultatene i denne undersøkelsen¹.

Bærum – midt på kunnskapsaksen

Bærum har med tilgjengelig areal på Fornebu og gamle industriområder ved Lysaker hatt en stor tilvekst av kompetansearbeidsplasser. Det er en tydelig samlokalisering i området fra Skøyen via Lysaker til Fornebu. Dette området danner starten på en kompetanseakse som går via Drammen til Kongsberg. Desto flere som etablerer seg, desto flere nye trekkes mot samme område. Kunnskapsbedriftene samlokaliserer seg enten de samarbeider eller ikke.

Det er utviklet attraktive boområder vestover for de med høyere inntekt og høy kompetanse. Med et effektivt Flytog og et stort nytt utviklingsområde på Fornebu bidrar dette til at Bærum og Asker fortsatt er svært attraktivt for høykompetansevirksomhet til tross for avstanden til Gardermoen.

---

¹ Datagrunnlag – strategisk næringsplan for Drammen. Drammen kommune.

Utviklingen av denne type virksomhet vestover mot Drammen og Lier gir et stort potensial for videre utvikling. Men det gir også som konsekvens at det flyter ut bedrifter fra Bærum som søker lokalisering så nær Oslo som mulig. Lier er en potensiell mottaker for slik virksomhet. Lørenskog kan brukes som sammenlikningsgrunnlag.

Papirbredden – klyngedannelse innen helse

Det er en liten helseklynge ved Papirbredden i Drammen. Det er potensial for videre utvikling av denne klyngedannelsen ved utbygging av et større sykehus i Drammen. Det er også fagutdanning innen helse i Drammen som er viktig for en videre utvikling. Helse er et av Drammens viktigste fortrinn i forbindelse med utvikling av et kompetansemiljø.

Drammen har en høy andel innbyggere med kun grunnskole og lav andel med høyere utdanning. I dag henter Drammen kompetansesarbeidskraft fra blant annet Asker. Dette er en viktig ressurs som kan gi lokale synergier dersom den forvaltes godt.

Lier – griper sjansen langs E18 – men prioriter agglomerasjoner

Lier er blant de kommunene som har utnyttet potensialet som ligger i å ha en hovedferdselsåre gjennom kommunen. Dette er særlig synlig gjennom handelsagglomerasjonen på Lierskogen. Lier kan merke en økende etterspørsel etter arealkrevende virksomhet som flyter utover fra Oslo til kommunene utenfor. Næringslivet foretrekker samlokalisering, og en strategisk arealplanlegging som bidrar til gode næringsmessige klynger og agglomerasjoner vil øke mulighetene for en effektiv arealutnyttelse også for arealkrevende virksomhet. Når samme kategorier næring samlokaliseres bidrar det til mer stabile arealpriser, bedre logistikk, lettere markedstilgang og en mer stabil tilgang til arbeidskraft.

Lier – en landbrukskommune

Lier har utviklet en sterk merkevare og næringsprofil innen matproduksjon både gjennom drivhus og jordbær dyrking. Dette er også videreutviklet gjennom foredling i produksjonsbedrifter ved Lierstranda. En konsistent næringsprofil er et fortrinn. Kongsberg er et eksempel på det. Kongsberg har opprettholdt samme teknologiprofil som kommunen alltid har hatt til tross for at det skjedd en stor næringstransformasjon i kommunen.

Liers lokalisering tett opp mot store befolkningskonsentrasjoner gir grunnlag for å ta vare på denne tradisjonen som det knytter seg et kvalitetsstempel til. Kortreist mat og ferskvarer kan være et fortrinn i fremtiden. Lier har i dag flere videreforedlingsbedrifter som sammen med god havnetilgang bidrar til import av matvarer via havn. Liers matproduksjons-profil må forvaltes strategisk godt.

Øvre og Nedre Eiker – avlastning for Drammen

Nedre Eiker fungerer for Drammen på mange måter som Lørenskog gjør for Oslo. Hit kommer bedrifter som lokaliserer seg i randsonen av Drammen by. Kommunen tilrettelegger også for arealkrevende virksomhet. Både Øvre og Nedre Eiker inngår i Buskerudbyens boligmarked.

Handels-clusteret i Buskerudbyen

Buskerudbyen har et tett utviklet nett av store kjøpesentre som Buskerud Storsenter, Gulslogen og Lierskogen. Disse danner grunnlag for handelstilbud i eksisterende og potensielle

fremtidige boligområder. Utviklingen har vist at det er de store sentrene som trekker kunder og at det har vært vanskeligere å opprettholde strøgsgatevirksomhet i byene. Utviklingen de senere årene har imidlertid vist at en økende andel av forbruksveksten tas ut i form av kjøp av tjenester – mot tidligere varer. Dette gir igjen økt mulighet for bruk av bysentrum og strøgsgater til tjenesteyting. Det forutsetter imidlertid at det er folk/kunder i byen. Kunder er en konsekvens av boliger og arbeidsplasser i bysentrum. Tjenester trenger man ikke bil for å frakte hjem. De oppleves og konsumeres på stedet. Noe av dette ser man gjennom alle serveringstilbudene som vokser opp langs Drammenselva. I en videre utvikling av handel i Buskerudbyen bør det gjøres analyser av hvilken type handels- og service og tjenestevirksomhet som kan være hvor. Rundt kontormiljøer er det en type etterspørsel, rundt parker og attraktive uterom i byen er det en annen kategori etterspørsel. Markedstilpasning er et potensial for videre utvikling. Så langt har planfokus vært rettet mot et stort omland, effektivt gjennom rikspolitiske retningslinjer for kjøpesentre, men foran nye planperioder bør fokus også rettes mot potensialet knyttet opp mot de menneskene som daglig ferdes gjennom sentrum på vei til/fra jobb.

Kompetansemessig fortrinn innen helse og matproduksjon

Med utgangspunkt i et nytt sykehus i Drammen, urban utvikling i Lier og kompetanseklyngen på Papirbredden, har Drammen og Lier et potensial for å utvikle kompetansemiljøer ytterligere. De strategiske mulighetene knyttet til egen produksjonshistorie kan være verdifulle.

Kompetansen flytter til de kollektive knutepunktene

Fokus på lokalisering av kontormiljøer i akseptabel gangavstand fra stasjonen på Strømsø blir viktig. Men det er også viktig at Drammen og Lier vurderer hvor de bedriftene som i dag ligger i Drammen sentrum og i Lier skal flyttes til, når de stasjonsnære områdene transformeres til urbane strukturer.

I Oslo har vi sett at store kontorbedrifter flytter nærmere det største kollektive knutepunktet i Bjørvika. Hit flytter bedrifter fra Aker Brygge og Skøyen for å lokalisere seg der tilgangen til kompetent arbeidskraft er størst. I utgangspunktet var både Skøyen og Aker Brygge tilstrekkelig sentralt. Men ettersom kompetansen nå ikke bare bosetter seg langs vestkorridoren, men også inntar boligområder i nord- og sørkorridoren, vil tilgangen til denne arbeidskraften være størst ved Sentralstasjonen. Stasjonen ved Strømsø er derfor et viktig knutepunkt for fremtidig utvikling av kontorarbeidsplasser og kontormiljøer. Dette gjelder også foran boliger. Den mest arealintensive virksomheten bør ligge ved togstasjonen. Samtidig åpner en slik lokalisering for større interaksjon med andre kommuner og relevant arbeidskraft bosatt her.

De mest attraktive kontorlokalene i Buskerudbyen i fremtiden, vil være de som ligger innen 300 meters avstand fra Strømsø. Mange ulike sentrumsområder (Bragernes, Strømsø, Papirbredden) med både kompetansebedrifter og offentlig virksomhet, sprer den virksomheten som gir urban vekst. Fortetting vil være bedre. Linker og akser mellom kontormiljøene blir viktig. Vi legger til grunn at det er et mål å begrense spredningen av de næringskategoriene som er egnet for lokalisering i sentrum. Det vil særlig være kontorarbeidsplasser, offentlige etater og handel med utvalgsvarer.

Det er viktig med boliger i sentrum, men en sannsynlig optimal utnyttelsen av lokaler rundt Strømsø stasjon er kontorarbeidsplasser. Vi aksepterer lenger avstand fra bolig til kollektivt transportmiddel enn fra det kollektive transportmiddelet til arbeidsplassen. Nå du først er kommet frem, så må avstanden til arbeidsplassen være kort¹.

En urban utvikling i Lier vil gi et bedre kommersielt grunnlag for opprettholdelse av togtilbud i Lier. En utvikling av kontormiljøer bør derfor lokaliseres nær togstasjon. Det åpner for synergier med annen kompetansevirksomhet i andre kommuner.

Forventet vekst i offentlig sektor

Ifølge framskrivningene forventes en sterk vekst i offentlig sektor. Denne virksomheten gir godt grunnlag for urban utvikling og utvikling av kompetansekluser. Offentlig virksomhet bør lokaliseres slik at den stimulerer til et urbant kompetansemiljø.

Det forventes også sterk vekst innen tjenesteytende sektor. Å få denne aktiviteten inn i sentrum og ikke bare lokalisert nær boligområder, forutsetter at det skapes gode sentrumsmiljøer med mange arbeidsplasser konsentrert ved det kollektive knutepunktene. Der det er mennesker i sirkulasjon (les: kunder) vil det være grunnlag for kommersiell virksomhet. En økende tendens til at forbruket endres fra varer til tjenester kan stimulere til bruk av byen som leverandør av denne virksomheten.

Arealkrevende virksomhet blandet med arealintensiv virksomhet – ingen varig løsning

Resultatene av analysen viser at også de tradisjonelle produksjons og lagerbedriftene fortsatt er lokalisert i bykjernen og arealmessig blandet med kontormiljøene. Den ene virksomheten er areal effektiv og den andre er arealkrevende. Dette gir ulike arealpriser og på sikt vil de splittes opp. Enten flytter kompetansebedriftene seg i tettere agglomerasjoner, eller så flytter den arealkrevende virksomheten ut på grunn av redusert transporttilgjengelighet eller for høye arealpriser.

For begge disse tilfellene er det viktig å gjøre strategiske beslutninger på hva som er ønskelig lokalisering for fremtiden. Situasjonen i Oslo der den arealkrevende virksomheten har flyttet ut av Oslo, men tettest mulig på byen i forhold til de arealprisene som var på flytte tidspunktet, viser hvor viktig det er å planlegge på tvers av kommunegrenser og derigjennom utvikle gode og attraktive funksjonelle regioner.

Med grunnlag i dagens tall og dagens prognoser forventes en sterk vekst i arealkrevende virksomhet i Drammensregionen. Det betyr at det må gjøres gode strategiske planmessige grep som bidrar til å styre utviklingen mot en funksjonell og effektiv arealbruk. Drammen og Lier ligger i Oslos randsone og her vokser den arealkrevende virksomheten.

Agglomerasjoner er viktig arealmessig plangrep

Ressursbasert produksjon, arealkrevende virksomhet og flyttbar produksjon kan lokaliseres utenfor sentrum. Men på hvilke arealer skal de lokaliseres?

---

¹ TØI rapport 1244/2012. Tilbud og etterspørselssammenhenger i jernbanesektoren.

Det er viktig for alle kategorier næring å være samlokalisert. Dette gir forutsigbare rammevilkår for bedriftene, fleksibilitet i forhold til fremtidig utvikling, det stabiliserer arealprisene til det nivået den gjeldende virksomheten kan akseptere, og det forenkler tilrettelegging av felles infrastruktur. I tillegg gir det enklere tilgang til markedet og bedre utgangspunkt for leverandører. Ikke minst bidrar det til at det rundt slike næringsmessige agglomerasjoner av ensartet næringskategori utvikles et stabilt arbeidsmarked som skaper fleksibilitet og langsiktighet. Dette gjelder både for kompetansemiljøer men like mye for produksjonsbedrifter, varehandel og logistikk/lager.

Det er først når det er tilrettelagt for alle de næringer som følger i kjølvannet av den økonomiske veksten gjennom kompetansemiljøene i Oslo, at en funksjonell region er komplett. Oslo er motoren, Drammensregionen trekker synergier av dette, men regionen vil ikke kunne utvikles med en sidestilt posisjon til Oslo.

Grip de komparative fortrinnene – stimuler til interaksjonen – og planlegg for helhet

Næringstradisjoner, næringsprofil og komparative fortrinn ved hvert enkelt næringsområde utgjør grunnlaget for vekst og utvikling. Med utgangspunkt i komparative fortrinn, eksisterende næringsprofil kan utvikling av synergier mellom kommunene utløse ny aktivitet. Tettsteder verken kan eller bør utvikles likt. Med ulik utvikling styrkes interaksjon og gjensidig avhengighet i utvikling av en funksjonell regional helhet. Drammensregionen har utviklet en næringsstruktur med stor variasjon rundt byen.

8.2 Oppsummert om drivkrefter

Økonomisk vekst, befolkningsvekst og sentralisering er de viktigste drivkreftene som påvirker flest næringer.

Offentlig virksomhet øker i omfang som følge av befolkningsvekst og politiske beslutninger. Med befolkningsvekst følger økt aktivitet i offentlig sektor, både i administrasjon og forvaltning, men ikke minst innen skole, helse, pleie og omsorg. Teknisk høyskole i Kongsberg kommer som en konsekvens av økonomisk vekst, globalisering, sentralisering og politiske beslutninger på sentralt nivå. Kunnskapsintensiv virksomhet henger sammen med blant annet økonomisk vekst, raske omskiftninger, globalisering og teknologiutvikling. Produksjonsbedrifter øker i omfang med blant annet økonomisk vekst og teknologiutvikling. Virkninger av dette ser vi langs alle akser ut fra Drammen (Åssiden – Eiker – Lier). Sentraliseringen bidrar til økte arealpriser slik at landbruksareal tas ut til annet formål. Utpeking av Ytterkollen som alternativ lokalisering til nytt sykehus i Drammen er eksempel på det. Eksisterende produksjonsbedrifter presses ut til nabokommuner til Drammen og Drammens randsoner som følge av sentralisering og økt press på arealer (arealpriser), mens ny produksjon følger økt etterspørsel og økt forbruk, slik at man får nyetableringer som positiv konsekvens. Handel og service følger den generelle økonomiske veksten, befolkningsvekst og sentraliseringen. Sentraliseringen påvirker den arealkrevende handelen ved at den presses ut av områder som transformeres til for eksempel boliger.

Vista Analyse AS

Vista Analyse AS er et samfunnsfaglig analyseselskap med hovedvekt på økonomisk forskning, utredning, evaluering og rådgiving. Vi utfører oppdrag med høy faglig kvalitet, uavhengighet og integritet. Våre sentrale temaområder omfatter klima, energi, samferdsel, næringsutvikling, byutvikling og velferd.

Våre medarbeidere har meget høy akademisk kompetanse og bred erfaring innenfor konsulentvirksomhet. Ved behov benytter vi et velutviklet nettverk med selskaper og ressurspersoner nasjonalt og internasjonalt. Selskapet er i sin helhet eiet av medarbeiderne.

Vista Analyse AS
Meltzersgate 4
0257 Oslo

post@vista-analyse.no
vista-analyse.no